

**SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI IHN PAN
W 2018 ROKU**

Działalność badawcza Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki w 2018 roku

Badania Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki koncentrowały się w 2018 r. wokół trzech obszarów tematycznych: historii piśmiennictwa średniowiecznego, dziejów oświaty i kultury umysłowej od XVII do XX w. oraz historii nauk humanistycznych i społecznych w XIX i XX w. Do najważniejszych osiągnięć pracowników Zakładu należy zaliczyć: zakończenie pięcioletniego grantu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki *Komisji Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia, inspiracje* (kierownik: prof. dr hab. Kalina Bartnicka), którego efektem jest publikacja czterastotomowej serii *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Komisji Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia i inspiracje* pod jej redakcją, a także wieloautorskiego tomu wystąpień w języku angielskim, przedstawionych na zorganizowanej przez Instytut Historii Nauki PAN konferencji podsumowującej projekt badawczy *Research on the Commission of National Education and Its Schools: Achievements and Perspectives* (Poznań, 10–12 czerwca 2018 r.).

Ważne rezultaty przyniosły także badania przeprowadzone w 2018 r. przez zespół realizujący projekt NPRH *Inwentarz dziedzictwa narodowego w zakresie rękopisów średniowiecznych* pod kierownictwem dr. hab. Jacka Soszyńskiego, prof. PAN. W wyniku licznych kwerend zarejestrowano 8 308 rękopisów w 117 repozytoriach, odkrywając wiele tekstów нефunkcjonujących wcześniej w obiegu naukowym. Wyniki prac są na bieżąco rejestrowane w języku angielskim na stronie internetowej manuscripta.pl.

W 2018 r. ukazało się kilka monografii autorstwa członków Zakładu: dr Michał Piekarski opublikował drugie wydanie swojej książki *Muzyka we Lwowie. Od Mozarta do Majerskiego. Kompozytorzy, muzycy, instytucje*, Warszawa 2018, ss. 354; dr Andrzej Skalimowski wydał dwie książki: wspólnie z Pawłem Eugeniuszem Weszpińskim monografię poświęconą Warszawie okresu planu sześcioletniego (1950–1956): *Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych. Plan Warszawy 1955. Plan dzielnic centralnych miasta stołecznego Warszawy*, Warszawa 2018, ss. 430 i *Sigalin. Towarzysz odbudowy*, Wołowiec 2018, ss. 320, będącą jego nagrodzoną w zeszłym roku przez Prezesa Rady Ministrów pracą doktorską.

Nagrody i wyróżnienia otrzymali: dr Michał Piekarski Nagrodę im. Jana Jędrzejewicza dla najlepszej polskiej książki z historii nauki i techniki, przyznawaną przez Komitet Historii Nauki i Techniki PAN oraz Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki, za monografię *Przerwany kontrapunkt. Adolf Chybiński i początki polskiej muzykologii we Lwowie 1912–1944*, Warszawa 2017, a także wyróżnienie w organizowanym przez Związek Kompozytorów Polskich konkursie im. ks. prof. Hieronima Feichta na najlepsze prace

z muzykologii za tę samą książkę. Mgr Daniel Sunderland za pracę *Korzenie polskiej kultury wizualnej. Rodowód estetyki Jana Sunderlanda* zajął drugie miejsce w konkursie im. Krzysztofa Radosława Mazurskiego na najlepsze prace dyplomowe z zakresu krajoznawstwa, zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, i otrzymał wyróżnienie w konkursie im. Majera Bałabana na najlepsze prace dyplomowe o Żydach i Izraelu, zorganizowanym przez Żydowski Instytut Historyczny.

W 2018 r. awanse naukowe uzyskali: dr hab. Jerzy Kaliszuk, prof. PAN otrzymał stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych na podstawie rozprawy *Codices deperditi. Średniowieczne rękopisy łacińskie Biblioteki Narodowej utracone w czasie drugiej wojny światowej* i dr Monika Wiśniewska stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie pracy *Ideologizacja przedszkoli w Polsce Ludowej w latach 1944–1965*.

Badania nad piśmiennictwem średniowiecznym – Manuscripta.pl

W ramach przyznanego jesienią 2017 r. grantu NPRH *Inwentarz dziedzictwa narodowego w zakresie rękopisów średniowiecznych* pod kierownictwem dr. hab. Jacka Soszyńskiego, prof. PAN problematyką tą zajmują się spośród pracowników IHN PAN: dr hab. Jerzy Kaliszuk, prof. PAN, mgr Paulina Pludra-Żuk, mgr Sławomir Szyller, mgr Karolina Figaszewska i mgr Mateusz Marszałkowski. W projekcie uczestniczą także pracownicy Instytutu Sztuki PAN oraz Instytutu Badań Literackich PAN. W 2018 r. realizowano następujące zadania badawcze: opracowano formularz badawczy dotyczący opisu jednostki rękopiśmiennej; stworzono trójstopniowy kwestionariusz badawczy opisu jednostki rękopiśmiennej, umożliwiający opisanie kodeksu średniowiecznego na trzech poziomach dokładności, i stworzono kwestionariusz opisu fragmentu rękopiśmiennego. Dzięki kilkudziesięciu kwerendum (w Poznaniu, Włocławku, Szczecinie, Gnieźnie, Wrocławiu, Warszawie, Lublinie, Krakowie, Opolu, a także na Litwie i w Rumunii) odbytych przez uczestników projektu zarejestrowano łącznie 8 308 rękopisów w 117 repozytoriach (wstępnie zbiory polskie szacowane były na około 8 500 woluminów w 86 repozytoriach). Odkryto wcześniej niefunkcjonujące w obiegu naukowym rękopisy średniowieczne w 31 bibliotekach i archiwach. Zarejestrowano przeszło 2 000 fragmentów. Zweryfikowano opis uproszczony i nadano numery MSPL przeszło 1 000 rękopisów w około 50 bibliotekach i archiwach w całej Polsce. Opracowane materiały gromadzone są w postaci tabel bazodanowych i publikacji HTML. Opracowano pierwszą wersję koncepcji kompleksowej bazy danych, która jest testowana w oparciu o bazę danych stworzoną w programie SQL. Rezultaty prowadzonych prac są na bieżąco publikowane w języku angielskim w Internecie (Manuscripta.pl).

Poza pracą nad projektem Manuscripta.pl dr hab. Jacek Soszyński, prof. PAN kontynuował badania nad tematem *Transmisja tekstu biblijnego w średniowieczu*. Prowadził nadal kwerendę mającą na celu zebranie wszystkich zachowanych w zbiorach polskich egzemplarzy rękopiśmiennych Biblii, przepisanych przed 1530 r. Odnalazł 297 manuskryptów, które systematycznie opisuje. W ramach tego tematu przedstawił na konferencji w Toruniu referat pod tytułem *Od Biblii rękopiśmiennej do drukowanej. Kiedy faktycznie zaprzestano przepisywania tekstu Pisma świętego na ziemiach polskich*, w którym postawił i udokumentował tezę, że wbrew dotychczasowym mniemaniom na temat późnio-

nego w stosunku do Europy Zachodniej przejścia od książki rękopiśmiennej do drukowanej, w przypadku Biblii proces ten nastąpił już w latach siedemdziesiątych XV w.

Drugim zadaniem badawczym dr. hab. Jacka Soszyńskiego, prof. PAN było *Kronikarstwo uniwersalne w historii rozwoju europejskiego życia intelektualnego*. Artykuł *Martini Poloni Continuatio Coloniensis: A Historiographical Misapprehension* udostępnił czytelnikowi anglojęzycznemu wyniki badań nad rękopisem wilanowskim (BN sygn. 8052), które dowodzą, że tekst zawarty na ostatnich kartach części A rękopisu to nie kontynuacja *Kroniki papieży i cesarzy* Marcina Polaka, lecz integralna część poprzedzającej go kroniki.

W ramach wspólnego projektu badawczego IHN PAN i Litewskiego Instytutu Historycznego dr hab. J. Soszyński, prof. PAN prowadził kwerendę w Wilnie, gdzie kontynuował rozpoczęte w 2012 r. prace nad opisaniem zasobów wileńskich bibliotek i archiwów w zakresie średniowiecznych rękopisów bibliotecznych. Szczegółowa analiza rękopisów F 15-398 i F 15-451 doprowadziła do uporządkowania dotychczasowej wiedzy na ich temat i odrzucenia powielanych w literaturze błędnych ustaleń. Odkryta została właściwa proveniencja części omawianych materiałów – ustalono, że karty 75r–86v rękopisu F 15-398 to nie – jak dotąd uważano – urywek rękopisu Abt. 410, numer 64 ze Staatsarchiv Danzig, lecz fragment uważanego za bezpowrotnie zaginiony kodeksu Preussisches Staatsarchiv Königsberg, Ms A folio 190, w którym znajdował się częściowy autograf *Vita Dorotheae Montoviensis* Johanna z Marienwerder. Pozostałe części rękopisów F 15-398 i F 15-451 to fragmenty niegdysiejszego kodeksu Königsberg Staatsarchiv, Msc. A2^o.192. Ustalenia te stały się podstawą przygotowywanego artykułu, który będzie opublikowany zarówno na Litwie, jak i w Niemczech.

Dr hab. J. Soszyński, prof. PAN kontynuował także współpracę z bibliograficzną internetową bazą danych średniowiecznych kronik europejskich (łacińskich), prowadzoną przez Uniwersytet Stanu Missisipi w USA w ramach projektu *Repertorium Chronicarum: A Bibliography of the Manuscripts of Medieval Latin Chronicles*.

Trzykrotnie prezentował publicznie założenia badawcze prowadzonego przez siebie projektu: *Prezentacja platformy Manuscripta.pl* – wystąpienie na konferencji *Zbiory specjalne w bibliotekach polskich a problematyka cyfryzacji*, zorganizowanej przez Książnicę Pomorską im. Stanisława Staszica w Szczecinie, *The Manuscripta.pl Project and Perspectives for New Discoveries* – wystąpienie na konferencji *Nicolaus Copernicus in the 21st Century: Context, Resources, Methods*, zorganizowanej przez IHN PAN, i *The Manuscripta.pl Project* – wystąpienie na konferencji *Fragmentology: Theory and Practice of Work with Manuscript and Early-Printed Fragments*, zorganizowanej przez Kijowski Uniwersytet Narodowy. Przetłumaczył także z języka angielskiego głośną książkę Philippe'a Sandsa, *Powrót do Lwowa. O genezie „ludobójstwa” i „zbrodni przeciwko ludzkości”*, wydaną przez IHN PAN, Warszawa 2018, ss. 501.

Dr hab. Jerzy Kaliszuk, prof. PAN zarejestrował około 2 000 rękopisów i wstępnie opracował na podstawie autopsji rękopisy średniowieczne z Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku (80 rękopisów), Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu (67 rękopisów) i Biblioteki Muzeum Narodowego w Poznaniu (2 rękopisy), a także niektóre kodeksy średniowieczne z Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie (10 rękopisów). Opublikował kilka artykułów, między innymi *Święci kolońscy w kulcie Kościoła polskiego w XI–XII wieku*, [w:] *Pierwsze wieki chrześcijaństwa w Polsce (do roku*

1200), red. J. Tyszkiewicz, K. Łukawski, Pułtusk 2017 [recte 2018]; *Mendicant Friaries and Books in Medieval Poland*, [w:] *L'économie des couvents mendiants en Europe centrale. Bohême, Hongrie, Pologne, v. 1220–v. 1550*, red. M.M. de Cevins, L. Viallet, Rennes 2018; *Skarbcze pamięci – księgozbiory kościelne*, [w:] *Przeszłość w kulturze średniowiecznej Polski*, t. 1, red. J. Banaszekiewicz, A. Dąbrówka, P. Węcowski, Warszawa 2018, a także dwa artykuły poświęcone pamięci prof. Edwarda Potkowskiego. Wziął udział w trzech konferencjach krajowych, na których wygłosił referaty: *Księgozbiory klasztorów benedyktyńskich w późnośredniowiecznej Polsce* – wystąpienie na konferencji *Klasztor na Świętym Krzyżu – skarb polskiej kultury i historii*, zorganizowanej przez Wydział Teologiczny UAM i Wydział Historyczny UAM w Poznaniu, *Nieznany przekaz egzemplów cysterskich z XIII wieku a kult opata Chrystiana* – wystąpienie na Kongresie Mediewistów Polskich *Media aetas historia viva!*, zorganizowanym przez Stały Komitet Mediewistów Polskich, Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Fundację dla UW, Papieski Wydział Teologiczny i Bibliotekę Uniwersytecką we Wrocławiu, i *Techniki kopiowania tekstów w późnośredniowiecznej Polsce* – wystąpienie na konferencji *Textus et pictura II. Studia nad skryptorium i spuścizną rękopiśmienną doby średniowiecza*, zorganizowanej przez Wydział Sztuk Pięknych UMK i Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu. Poza udziałem w projekcie *Inwentarz dziedzictwa narodowego w zakresie rękopisów średniowiecznych* jest także kierownikiem grantu NPRH *Clavis auctorum et operum Medii Aevi Poloniae* i wykonawcą w projekcie NPRH *Bibliografia źródeł drukowanych do dziejów Polski w epoce pierwszych Jagiellonów (1385–1506)*. W 2018 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego na podstawie rozprawy *Codices deperditi. Średniowieczne rękopisy łacińskie Biblioteki Narodowej utracone w czasie drugiej wojny światowej*.

Mgr Paulina Pludra-Żuk ukończyła w 2018 r. swoją rozprawę doktorską „*Aurora*” *Piotra Rigi – transmisja i funkcja na przykładzie polskich rękopisów*. Na ostatnim etapie prac zajmowała się dopracowaniem części źródłoznawczej (opisy i interpretacja cech kodykologicznych i wskazówek proveniencyjnych) i zestawieniem danych odnoszących się do transmisji tekstu w Polsce z kontekstem europejskim, które pozwoliło na ukazanie zarówno specyfiki transmisji *Aurory* na ziemiach polskich, jak i elementów typowych dla jej recepcji w szerszym ujęciu. Wyniki pracy przedstawiła na seminarium Manuscripta.pl i Pracowni Literatury Średniowiecza 27 czerwca 2018 r.

W ramach prac nad projektem *Inwentarz dziedzictwa narodowego w zakresie rękopisów średniowiecznych* prowadziła kwerendy w Bibliotece Głównej UMCS (opisy 15 fragmentów), Bibliotece Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (weryfikacja opisów 71 jednostek i nadanie im numerów MSPL), Ossolineum (weryfikacja opisów 43 jednostek i nadanie im numerów MSPL), Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego (weryfikacja opisów 9 jednostek i nadanie im numerów MSPL), Bibliotece Seminarium Metropolitalnego Archidiecezji Warszawskiej (weryfikacja opisów 7 jednostek i nadanie im numerów MSPL). Razem z mgr. Sławomirem Szyllerem prowadziła także kwerendę dotyczącą średniowiecznych poloników proveniencyjnych w zbiorach rumuńskich. Podczas pobytu badawczego w Bibliotece Akademii Rumuńskiej zapoznano się z literaturą przedmiotu odnoszącą się do średniowiecznych rękopisów łacińskich, greckich i starocerkiewnosłowiańskich. Udało się zarejestrować łącznie 48 rękopisów średniowiecznych polskiej proveniencji: jeden w zbiorach Biblioteki Akademii Rumuńskiej (*Ewangeliarz* z XIII w.), pozostałe zaś w Bibliotece Batthyaneum w Alba Iulia. Połowa rękopisów nie była dotychczas notowana w polskiej literaturze.

Mgr Sławomir Szyller rejestrował na podstawie literatury zabytki rękopiśmienne w bibliotekach i archiwach – przejrzał 134 pozycje bibliograficzne, w tym 96 katalogów rękopisów bibliotek zagranicznych. Na podstawie autopsji weryfikował je w bibliotekach i archiwach krakowskich: Archiwum Bazyliki Mariackiej, Bibliotece Bernardynów, Franciszkanów Konwentualnych, Franciszkanów Reformatów, Karmelitów Bosych, Karmelitów na Piasku, Bibliotece Czartoryskich, Bibliotece PAU i PAN i w Archiwum Państwowym w Opolu – łącznie przejrzał 374 rękopisy i 197 fragmentów. Ponadto na podstawie poszukiwań zarówno w drukowanych katalogach, jak i w bazach danych (katalogach bibliotecznych i specjalistycznych) zarejestrował 165 rękopisów polskiej proweniencji przechowywanych w 17 bibliotekach zagranicznych. Odnaleziono wiele rękopisów dotychczas nieznanych, a także kilka uznawanych za bezpowrotnie utracone, jak na przykład tak zwane *Collectarium łądzkie* z XII w. Opublikował dwa rozdziały w monografiach: *Das Sacramentarium Tinicense. Zur Geschichte und zu ausgewählten kodikologischen Fragen*, [w:] *Das Sakramentar aus Tyniec. Eine Prachthandschrift des 11. Jahrhunderts und die Beziehungen zwischen Köln und Polen in der Zeit Kasimirs des Erneuerers*, red. K.G. Beuckers, A. Bihrer, Wiedeń–Kolonia–Weimar 2018 i *O rękopisie „Sur les chevaux orientaux”*, [w:] Wacław Seweryn Rzewuski, *O koniach wschodnich i wywodzących się z ras orientalnych*, oprac. T. Majda, t. 3, Warszawa 2017 [recte 2018]. Na konferencji *Textus et pictura II. Studia nad skryptorium i spuścizną rękopiśmienną doby średniowiecza*, zorganizowanej przez Wydział Sztuk Pięknych UMK i Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu, zaprezentował referat *Jan Burcardi i jego kolekcje kazań*.

Mgr Karolina Figaszewska prowadziła kwerendy w bibliotekach i archiwach Szczecina, Poznania, Włocławka, Wrocławia i Warszawy. Zarejestrowała i wstępnie opracowała na podstawie autopsji kilkaset rękopisów. W Archiwum Państwowym w Szczecinie (około 800 jednostek) i Bibliotece Narodowej (367 kart pochodzących ze Szczecina) odnalazła fragmenty rękopiśmienne, użyte wtórnie jako makulatura – w konsekwencji tego odkrycia nastąpiła zmiana tematu doktoratu na średniowieczne fragmenty rękopiśmienne w zbiorach Archiwum Państwowego w Szczecinie. Zarejestrowała także fragmenty rękopiśmienne w Bibliotece Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku (około 300 jednostek).

Dzieje oświaty i antropologii kultury

Badania prowadzone w 2018 r. stanowiły po części kontynuację rozpoczętych wcześniej i koncentrowały się wokół zagadnień związanych z działalnością Komisji Edukacji Narodowej (prof. dr hab. Kalina Bartnicka), historią szkolnictwa średniego i wyższego, zwłaszcza uniwersytetów, u schyłku XVIII, w XIX i XX w. (prof. dr hab. Kalina Bartnicka, dr hab. Joanna Schiller-Walicka, prof. PAN, dr Michał Piekarski), oświatowych i naukowych relacji polsko-rosyjskich w XIX i XX w. (dr hab. Joanna Schiller-Walicka, prof. PAN) oraz badań nad edukacją szlachty polskiej w XVI i XVII w. (dr Marcin Broniarczyk). Tematy nowe, związane z historią oświaty w XX w., podjęli mgr Daniel Sunderland (wpływ czynników polityczno-społecznych na kanon literatury pięknej w programach szkół w Polsce) oraz dr Monika Wiśniewska (edukacja przedszkolna i oświata polonijna).

Prof. dr hab. Kalina Bartnicka zakończyła w 2018 r. realizację projektu badawczego NPRH *Komisji Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia, inspiracje*, w którym w latach 2012–2018 brało udział grono historyków wychowania i pedagogów z wielu ośrodków naukowych i akademickich w Polsce. Dotarło do niewykorzystywanych dotąd materiałów źródłowych, przede wszystkim w Moskwie (Rosyjskie Państwowe Archiwum Akt Dawnych), w Kijowie (Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy) i w Wilnie (Dział Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej) oraz w zbiorach krakowskich, warszawskich i wrocławskich – w tym do rzadkich starych druków, korespondencji z prowincji do Komisji Edukacji Narodowej i jej prezesów, ważnych memoriałów Hugona Kołłątaja i Marcina Poczobutta z wizytacji, archiwaliów dotyczących potrzebnych zmian w *Ustawach* czy różnic w sytuacji profesury Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego i Szkoły Głównej Koronnej. Dokonano rekapitulacji dotychczasowych badań nad KEN i zwrócono uwagę na konieczność zweryfikowania pewnych utrwalonych w literaturze przedmiotu twierdzeń, a nawet korekty błędów. W wyniku prac badawczych opublikowana została czternastotomowa seria *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Komisji Edukacji Narodowej model szkoły i obywatela – koncepcje, doświadczenia i inspiracje* pod redakcją Kaliny Bartnickiej, w tym dwa tomy jej współautorstwa: t. 1: K. Bartnicka, K. Dormus, A. Wałęga, *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794*, Warszawa 2018, ss. 320 i t. 5: K. Bartnicka, K. Dormus, *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Szkoły w Wydziale Mazowieckim*, IHN PAN, Warszawa 2018, ss. 178. Ponadto ukazał się pod jej redakcją naukową wieloautorski tom w języku angielskim *Research on the Commission of National Education and Its Schools: Achievements and Perspectives*, IHN PAN, Warszawa 2018, ss. 154, zawierający wystąpienia na konferencji podsumowującej badania przeprowadzone w ramach grantu, jaka odbyła się w Poznaniu, w czerwcu 2018 r.

Dr hab. Joanna Schiller-Walicka, prof. PAN realizowała dwa tematy badawcze: *Professorowie szkół średnich i wyższych Królestwa Polskiego* oraz *Nauki humanistyczne na Uniwersytecie Warszawskim w XIX wieku*. W ramach obchodów stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości zajmowała się także kwestią relacji polsko-rosyjskich w okresie pierwszej wojny światowej. W związku z sesją naukową, zorganizowaną przez Towarzystwo Naukowe Warszawskie we współpracy z Fundacją *My, Obywatele Unii Europejskiej* im. Wojciecha Jastrzębowskiego, zajęła się postacią patrona Fundacji – przyrodnika, wieloletniego wykładowcy Instytutu Marymonckiego w okresie międzypowstaniowym. Oprócz przygotowania wystąpienia na sesję, która odbyła się 4 kwietnia 2018 r., napisała obszerny artykuł *Wojciech Bogumił Jastrzębowski – człowiek i nauczyciel* (ss. 28), który został przekazany do druku w „Roczniku TNW”. Dzięki wykorzystaniu materiałów przechowywanych w Archiwum PAN udało się nie tylko uzupełnić, ale i sprostować szereg faktów z życiorysu Jastrzębowskiego, błędnie powielanych w literaturze mu poświęconej. Ukazał się także w języku rosyjskim artykuł poświęcony jednemu z profesorów Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego *Александр Львович Блок (1852–1909). Портрет несостоявшегося человека и ученого*, „Новая Польша” 2018, nr 7–8 i artykuł recenzyjny, będący polemiką z wyróżnioną w konkursie im. Jana Jędrzejewicza książką Iwony Pugacewicz: *Zapomniana karta dziejów Wielkiej Emigracji: Iwona H. Pugacewicz, „Batignolles 1842–1874. Edukacja Wielkiej Emigracji”*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 2017, t. 54.

W ramach drugiego tematu kontynuowała prace związane z przygotowaniem do druku publikacji poświęconej historii nauk humanistycznych na Uniwersytecie Warszawskim w XIX w. – było to uzupełnianie i rozszerzanie opracowanego już tekstu na podstawie najnowszych opracowań polskich, rosyjskich i ukraińskich.

Obchody stulecia odzyskania niepodległości przez Polskę zostały uczczone przez Komisję Historyków Polski i Rosji organizacją konferencji pod tytułem *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия*. Na tę konferencję został przygotowany referat *Naród, państwo, terytorium. Roman Dmowski wśród rosyjskich kadetów*, który, znacznie rozszerzony (ss. 34), jako artykuł został przekazany do publikacji w książce zbiorowej, będącej pokłosiem konferencji. Artykuł prezentuje nieznaną w dotychczasowej literaturze epizod działalności Dmowskiego z okresu jego pobytu w Anglii w 1916 r., kiedy na Uniwersytecie w Cambridge zaprezentował on swoje propozycje polityczne, adresowane do przywódców partii kadetów z Pawłem Miliukowem na czele. Ponadto ukazał się w bogato ilustrowanym albumie *Polska 100 lat*, wydanym w dwóch wersjach językowych, jubileuszowy tekst poświęcony instytucjonalnemu rozwojowi nauki i edukacji w okresie 1918–2018: *Institucje – uczelnie, instytuty, stowarzyszenia naukowe*, [w:] *Polska 100 lat*, red. M. Kleiber i in., Olszanica 2018; *Institutions: Universities, Institutes, Scientific Associations*, [w:] *Poland 100 Years*, red. M. Kleiber i in., Olszanica 2018.

Dr Michał Piekarski kontynuował prace znajdujące się na styku historii edukacji i historii nauki, zajmując się tematem *Badania z zakresu polskiej kultury i edukacji muzycznej do 1939 roku*. W czasie prowadzonej w Wiedniu kwerendy w ramach projektu *Polscy muzykolodzy na Uniwersytecie Wiedeńskim do 1939 roku*, finansowanego przez Fundację Lanckorońskich, odnalazł niezbadane dotąd materiały archiwalne przechowywane w Archiwum Uniwersytetu Wiedeńskiego oraz w archiwum Akademii Muzycznej i Sztuk Scenicznych w Wiedniu, dotyczące studentów muzykologii pochodzących z Galicji, a potem II RP. Rozpoczął także zbieranie materiałów do tematu *Szkolnictwo muzyczne Drugiej Rzeczypospolitej*.

W 2018 r. ukazało się drugie, poprawione i dopełnione wydanie jego książki *Muzyka we Lwowie. Od Mozarta do Majerskiego. Kompozytorzy, muzycy, instytucje*, Warszawa 2018, ss. 354, a także kilka artykułów: *Kręta droga kariery naukowej kobiety muzykologa. Bronisławy Wójcik-Keuprulian zmagania z dyscypliną i profesorem*, [w:] *Kobiece dwudziestolecie 1918–1939*, red. R. Sioma, Toruń 2018; *A Post-Doctorate in Musicology: Bronisława Wójcik-Keuprulian and Her Path to a Scientific Career*, „Acta Poloniae Historica” 2018, t. 117; *Muzyka Lwowa i Krakowa. Wspólne tradycje na przestrzeni wieków*, „Cracovia Leopoldis” 2018, nr 1; *Muzykolodzy w życiu muzycznym międzywojennego Lwowa*, „Forum Muzykologiczne” 2018, t. 8; *Muzykolodzy z Uniwersytetu Jana Kazimierza w badaniach nad przeszłością muzyczną Lwowa i ziemi lwowskiej*, „Przegląd Wschodni” 2018, t. 14, nr 4. Wspólnie z Tadeuszem Gawinem zredagował książkę *Polacy na Białorusi (od końca XIX do początku XXI wieku)*, t. 2: *Polityka, społeczeństwo, kultura*, Warszawa–Grodno 2017–2018, ss. 674. Wziął udział w trzech konferencjach, na których wygłosił referaty: *Polacy i przedstawiciele innych narodowości pochodzący z ziem polskich na studiach muzykologicznych w Wiedniu (1900–1939)* – wystąpienie na konferencji *Tożsa-*

mości narodowe – europejska uniwersalność. *Muzyka i życie muzyczne w Europie Środkowo-Wschodniej (1918–2018)*, zorganizowanej przez Związek Kompozytorów Polskich, Instytut Muzykologii UW i Narodowe Centrum Kultury w Warszawie, *Obraz Rosji i Rosjan na łamach warszawskiego czasopisma „Muzyka” 1924–1938* – wystąpienie na konferencji *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия*, zorganizowanej przez Polską Akademię Nauk, Komitet Nauk Historycznych PAN, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Studium Europy Wschodniej UW, IHN PAN, Instytut Historii PAN, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki w Warszawie, i *Wkład Lwowa w polską muzykę sakralną. Od mszy Marcina Leopolity po „Stabat Mater” Karola Szymanowskiego* – wystąpienie na konferencji *Muzyka sakralna w drodze ku Niepodległej*, zorganizowanej przez Akademię Muzyczną w Gdańsku. W czasie pobytu w Wiedniu, na zaproszenie Stacji Naukowej PAN, wygłosił wykład *Muzyka we Lwowie. Od Mozarta do Majerskiego*.

Dr Michał Piekarski został w 2018 r. laureatem Nagrody im. Jana Jędrzejewicza dla najlepszej polskiej książki z historii nauki i techniki, przyznawanej przez Komitet Historii Nauki i Techniki PAN oraz Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki, za monografię *Przerwany kontrapunkt. Adolf Chybiński i początki polskiej muzykologii we Lwowie 1912–1944*, Warszawa 2017, a także otrzymał wyróżnienie w organizowanym przez Związek Kompozytorów Polskich konkursie im. ks. prof. Hieronima Feichta na najlepsze prace z muzykologii za tę samą książkę.

Dr Marcin Broniarczyk kontynuował prace nad tematem *Edukacja elit w dobie renesansu i baroku*, skupiając się przede wszystkim na zagadnieniu: państwo, czy też instytucje państwa, wobec kwestii oświaty i szkolnictwa w XVII w. O ile problematyka ta w odniesieniu do XVIII w. i czasów późniejszych ma swoją obszerną literaturę naukową, o tyle w przypadku okresu wcześniejszego jest to temat wciąż wymagający pogłębionych badań – w historiografii istnieje zaledwie kilka publikacji mu poświęconych. Rezultatem prowadzonych poszukiwań był pionierski tekst *Sejmiki koronne doby Wazów wobec kwestii oświaty i szkolnictwa. Zarys problematyki*, wygłoszony na Kongresie Badaczy Epoki Wazów *Rzeczpospolita Wazów (1588–1648–1668)* w Olsztynie i przygotowany do druku w formie artykułu. Ponadto dr M. Broniarczyk opublikował dwa artykuły: *Postulaty polskich pisarzy renesansowych dotyczące edukacji wojskowej młodzieży szlacheckiej w XVI wieku a ówczesna praktyka*, [w:] *Między obowiązkami, przywilejami a prawem Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku. Społeczeństwo w obronie państwa polsko-litewskiego*, red. A. Kalinowska i in., Warszawa 2018 i *O senatorach koronnych za Władysława IV*, „Kwartalnik Historyczny” 2018, t. 125, nr 1, a także przygotował do druku i opatrzył wstępem edycję wspomnień Zofii Lisickiej *Moje wspomnienia o Rawie Mazowieckiej z czasów szkolnych i okresu do wybuchu drugiej wojny światowej w 1939 roku*, oprac. i wstępem poprzedzili M. Broniarczyk, A. Pawłowska, Rawa Mazowiecka 2018, ss. 79. Wziął także udział w konferencji *Senat w niepodległej Rzeczypospolitej*, zorganizowanej przez Senat RP i Instytut Nauk Historycznych UKSW, na której wygłosił referat *Aktywność senatorów z województwa rawskiego na sejmach doby Wazów (1587–1668)*.

Od jesieni 2018 r. do zespołu badaczy dziejów oświaty dołączyła dr Monika Wiśniewska, która wiosną 2018 r. uzyskała stopień doktora na Wydziale Nauk Humanistycznych

i Społecznych UKSW na podstawie rozprawy doktorskiej *Ideologizacja przedszkoli w Polsce Ludowej w latach 1944–1965*. Praca ta, pod zmodyfikowanym tytułem *Przedszkola w Polsce 1944–1965. Ideologizacja instytucji*, po pozytywnych recenzjach wydawniczych została złożona do druku w Wydawnictwie IPN i Wydawnictwie UKSW – ma się ukazać w 2019 r. Zajmowała się również kwestią upaństwowienia przedszkoli żydowskich w Polsce po drugiej wojnie światowej. Opracowała artykuł na ten temat, który ukaze się w bieżącym roku na łamach „Biuletynu Historii Wychowania”.

Dr M. Wiśniewska rozpoczęła prace nad nowym tematem *Stan badań nad szkolnictwem polonijnym w latach 1945–1989*. Pierwsze wyniki w formie artykułu *Edukacja polonijna po drugiej wojnie światowej. Stan badań* przekazała do druku w „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym”. Z tematem tym wiąże się opracowanie pierwszego zarysu biograficznego Eryka Sztekkera (1932–2002) – pracownika Urzędu do Spraw Wyznań, doradcy ministra, odpowiedzialnego między innymi za sprawy szkolnictwa wyznaniowego, w tym konfesyjnego szkolnictwa polonijnego. Badania przeprowadzono dla potrzeb Biura Badań Historycznych IPN, a ich wyniki, w postaci rozdziału do pracy zbiorowej, zostały przekazane do druku w bieżącym roku.

Dr M. Wiśniewska uczestniczy także w dwóch projektach badawczych: *Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989* (projekt finansowany przez IPN, 2018–2020) oraz *Opracowanie merytoryczne i redakcyjne niepublikowanych zapisków kardynała Stefana Wyszyńskiego „Pro memoria”* (projekt finansowany przez MNiSW w ramach programu *Pomniki polskiej myśli filozoficznej, teologicznej i społecznej XX i XXI wieku*, 2017–2019). W ramach pierwszego z nich prowadziła kwerendy w Archiwum Państwowym w Warszawie i Archiwum Akt Nowych (akta zespołu Urzędu do Spraw Wyznań) oraz opracowywała uzyskane materiały. Efektem prac ma być monografia, której publikacja planowana jest na 2020 r. Drugi projekt dotyczy przygotowania do druku niepublikowanego rękopisu kardynała Stefana Wyszyńskiego, przechowywanego w Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej, który ukaze się drukiem w 2019 r.

Ostatnim wreszcie zagadnieniem, którym zajmowała się dr Monika Wiśniewska w 2018 r., jest temat *Siostry zakonne w gronie Sprawiedliwych wśród Narodów Świata*. Wyniki prac zostały opublikowane w formie artykułu *Fortis mulieribus. Zakonne sprawiedliwe wśród narodów świata*, „Życie Konsekrowane” 2018, nr 3–4, przedstawiającego heroiczne postawy tych siostr zakonnych, które w dowód wdzięczności i uznania ze strony ocalałych i państwa Izrael otrzymały tytuł Sprawiedliwych wśród Narodów Świata.

Mgr Daniel Sunderland rozpoczął w 2018 r. prace nad tematem *Kanon i peryferia. Przemiany szkolnych list lektur w polskim szkolnictwie XX wieku na tle polityczno-społecznym*. Prowadził kwerendę w Archiwum Akt Nowych, która objęła zasoby Departamentu Kształcenia Ogólnego MEN i resortów poprzedzających (Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu, Ministerstwa Edukacji i Nauki). Poszukiwał w jej trakcie przede wszystkim materiałów dotyczących szkolnych list lektur, okazało się jednak, że wojenne straty i powojenne brakowanie akt w dużym stopniu spustoszyły te zasoby. Zajął się więc kierunkami kolejnych reform szkolnictwa powszechnego, powstającymi w związku z nimi programami kształcenia i instrukcjami dla nauczycieli, w których programy te interpretowano.

Dzieje idei humanistycznych i społecznych

Badania w tym obszarze koncentrowały się na kilku tematach, obejmujących okres od XVIII do XX w. Prace nad okresem wcześniejszym kontynuowali: dr Jarosław Kurkowski (dzieje Rosji w piśmiennictwie polskim XVIII w.) i mgr Michał Jasiński (kulturowy obraz społeczności unitów warszawskich XVIII–XX w.). Pozostali członkowie zespołu zajmowali się badaniami nad XX w. Dotyczą one przede wszystkim wpływu czynników polityczno-społecznych na kształt powojennej historiografii: dr hab. Jan Szumski, prof. PAN (polityka ZSRR wobec historiografii krajów bloku wschodniego) i dr Tomasz Siewierski (biografia pretekstowa historyk Marii Turlejskiej), oraz wpływu tych czynników na charakter powojennej architektury jako wyrazu nowej ideologii (dr Andrzej Skalimowski). Prace nad tematem dotyczącym narodzin i rozwoju polskiej kultury wizualnej kontynuował mgr Daniel Sunderland.

W ramach badań nad obrazem dziejów Rosji w piśmiennictwie polskim XVIII w. dr Jarosław Kurkowski dopracował i opublikował część dotyczącą czasów pierwszego rozbioru w formie obszernego artykułu *Dzieje Rosji w piśmiennictwie doby stanisławowskiej. Cz. 2: „Recherches sur les titres...” Feliksa Łoyki*, „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi” 2017 [recte 2018], t. 11. Uwzględnił w nim między innymi pijarskie edycje źródłowe z zakresu prawa międzynarodowego, a zwłaszcza *Traktaty między mocarstwami europejskimi od roku 1648 zaszłe podług lat porządku z przyłączoną potrzebnej historii wiadomością opisane* (t. 1–3). Były to swoiste podręczniki prawa międzynarodowego, a wyraźne ślady wykładania takiego przedmiotu odnaleźć można w pijarskim Collegium Nobilium w Wilnie i jezuickim w Warszawie.

Dr J. Kurkowski zajmował się także, jako wykonawca w projekcie badawczym prowadzonym przez prof. Bolesława Orłowskiego, redagowaniem i uzupełnianiem haseł do tomu 5 *Polskiego wkładu w przyrodznawstwo i technikę. Słownika polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki*.

Dr Michał Jasiński zakończył trzyletni okres badań nad tematem *Unici warszawscy 1721–1945. Kulturowy obraz społeczności*, których efektem jest przygotowanie roboczej wersji pracy doktorskiej. W 2018 r. prowadził kwerendy w archiwach i bibliotekach w Rzymie, gdzie przebywał w ramach projektu *Storia di Chiesa Sergio e Baccho*, finansowanym przez Fundację Lemmermann (Archiwum Historyczne Świętej Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, Biblioteka Papieskiego Instytutu Wschodniego, Biblioteka i Archiwum Kurii Generalnej Bazylianów), Watykanie (Tajne Archiwum Watykańskie, Archiwum Historyczne Sekcji Relacji z Państwami Sekretariatu Stanu, Biblioteka Watykańska). Prowadził także poszukiwania w Wilnie (Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich, Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne), Warszawie (Narodowy Instytut Dziedzictwa, Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Państwowe w Warszawie), Wrocławiu (Dział Starych Druków Ossolineum), Krakowie (Biblioteka Muzeum Czartoryskich, Archiwum Biblioteki Jagiellońskiej, Dział Rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej), Lublinie (Archiwum Państwowe w Lublinie, Oddział Zbiorów Specjalnych Biblioteki KUL). Przygotował do druku obszerny artykuł *Książdz profesor Filip Diaczan (1831–1906). Portret warszawskiego moskalofila* i pracował nad pięcioma kolejnymi, które będą gotowe do publikacji w 2019 r., a także nad dwiema recenzjami naukowymi. Wziął udział w dwóch konferencjach, na których wy-

głosił referaty: *Los prawosławnych z terenu Królestwa Polskiego w latach pierwszej wojny światowej na przykładzie wspomnień księdza Terencjusza Teodorowicza* (konferencja *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия* w Warszawie) i *Między latynizacją a bizantyzacją. Spuścizna artystyczna unitów warszawskich* (konferencja *Wrota Wschodu – bramy Zachodu. Sztuka i kultura Wschodu na ziemiach polskich od średniowiecza po czasy współczesne*, zorganizowana przez Koło Naukowe Studentów Historii Sztuki UW).

Dr hab. Jan Szumski, prof. PAN zajmował się tematem *Polityka „historyczna” ZSRR wobec krajów słowiańskich bloku wschodniego w latach 1945–1989 na przykładzie Polski, Czechosłowacji i Bułgarii*. Badania prowadzone były w pierwszej połowie 2018 r. na Uniwersytecie Kalifornijskim w Berkeley i w zasobach Instytutu Hoovera na Uniwersytecie Stanforda i kontynuowane po powrocie do kraju. Zapoznanie się z zachodnią historiografią wpłynęło na poszerzenie zakresu projektu badawczego i weryfikację hipotez badawczych. Pobyt w USA posłużył także nawiązaniu kontaktu z partnerami z Uniwersytetem Ca’ Foscari w Wenecji, co zaowocowało zaproszeniem do udziału w serii wydawniczej *Tracce. Percorsi internazionali di storia contemporanea* i napisania artykułu do monografii zbiorowej pod tytułem *Clio in Real Socialisms: The Historian’s Craft, Historiography, and the Public Use of History in the East European Communist Regimes*. Artykuł ten został złożony do druku i jest na etapie recenzji. Poza tym w 2018 r. ukazały się dwa artykuły: *Sowietyzacja ludności polskiej BSRR. Życie kulturalne, oświatowe i religijne*, [w:] *Polacy na Białorusi (od końca XIX do początku XXI wieku)*, t. 2: *Polityka, społeczeństwo, kultura*, red. T. Gawin, M. Piekarski, Warszawa–Grodno 2017–2018 i *Historycy czy szpieg? Zachodni historycy w sowieckich archiwach. Sheila Fitzpatrick, „A Spy in the Archives: A Memoir of Cold War Russia”*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 4.

W czasie pobytu w USA dr hab. J. Szumski, prof. PAN wygłosił dwa wykłady – jeden podsumowujący jego działalność naukowo-badawczą w ramach Fulbright Senior Award pod tytułem *Soviet “Historical Politics” in Eastern Bloc in the Stalinist Period (by the Example of Slavic Countries)* i drugi na zaproszenie Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku *Mniejszość polska w ZSRR. Sowieckie eksperymenty narodowościowe*. Wziął także udział w kilku konferencjach krajowych i zagranicznych: na konferencji *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия* wygłosił referat *Odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku w oficjalnym przekazie i historiografii ZSRR okresu po drugiej wojnie światowej*, na Ogólnopolskim Kongresie Politologii *Państwo w czasach zmiany*, zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Komitet Nauk Politycznych PAN i Wydział Politologii UMCS w Lublinie, przedstawił referat *Idea Rzeczypospolitej w oficjalnym dyskursie współczesnej Białorusi*, na konferencji w Grodnie *Polacy na Białorusi (od końca XIX do początku XXI wieku)*, zorganizowanej przez Konsulat Generalny RP, Studium Europy Wschodniej UW i Związek Polaków na Białorusi, mówił o *Sowietyzacji ludności polskiej BSRR. Życiu kulturalnym, oświatowym i religijnym*. Jest koordynatorem projektu *Polacy w Rosji i Związku Sowieckim*, finansowanym przez Biuro Badań Historycznych IPN.

Dr Tomasz Siewierski, który rozpoczął pracę w IHN PAN jesienią 2018 r., podjął temat *Maria Turlejska (1918–2004). Badania nad biografią*. Na pierwszym etapie zebrał mate-

riały archiwalne dotyczące okresu pracy Marii Turlejskiej w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i relacje osób współpracujących z nią w tamtym czasie. Zredagował dwujęzyczną książkę *Mannerheim and Polish-Finnish Political and Military Relations 1917–1946. Mannerheim oraz polsko-fińskie relacje wojskowe i polityczne w latach 1917–1946*, Warszawa 2018, ss. 184 i jest autorem wstępu do niej. W t. 52 *Polskiego słownika biograficznego* ogłosił biogram *Targalski Jerzy Wojciech*, a także złożył do druku artykuł *Artysta, historyk, muzeolog. Życie i działalność Bronisława Gembarzewskiego*, „Bezpieczeństwo, Obronność, Socjologia” 2018, nr 9–10. Wystąpił na wielu konferencjach krajowych z referatami: *Józef Piłsudski – konspirator, socjalista, twórca niepodległego państwa* (konferencja *Drogi do niepodległości – w stulecie odrodzenia państwa polskiego*, zorganizowana przez Muzeum Niepodległości i Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej w Warszawie), *Wiktoria wiedeńska i ostatni król Rzeczypospolitej w syntezach historii Polski Oskara Haleckiego* (konferencja *Zaczęło się w Wiedniu. Otto Forst de Battaglia, Oskar Halecki i idea Europy Środkowej*, zorganizowana w Łodzi przez Katedrę Historii Średniowiecznej UŁ), *Spory o genezę PPR. Przemiany w oficjalnej historiografii partyjnej u schyłku PRL* (konferencja *W przededniu wielkiej zmiany. Polska w roku 1988*, zorganizowana przez Europejskie Centrum Solidarności oraz IPN w Gdańsku), *Recepcja twórczości Mariana Kukieła w historiografii krajowej po 1945 roku* (konferencja *Historia, wojsko, polityka. Marian Kukiel (1885–1973) i jego dzieło*, zorganizowana przez Muzeum Narodowe w Krakowie), *Wydarzenia marcowe w Zakładzie Historii Partii przy KC PZPR i ich wpływ na losy historiografii partyjnej w PRL* (konferencja *Po Marcu. Konsekwencje '68 dla kultury, nauki i mediów w Polsce Ludowej*, zorganizowana przez IPN w Warszawie), *POP przy Zakładzie Historii Partii w 1968 roku. Studium kryzysu* (konferencja *Krwioobieg partii. Podstawowe Organizacje Partyjne*, zorganizowana przez IPN w Łochowie w ramach Centralnego Projektu Badawczego *Partia komunistyczna w systemie władzy w Polsce 1944–1989*).

Dr Andrzej Skalimowski kontynuował pracę nad tematem *Zmiany przestrzeni publicznej miast europejskich na skutek ideologizacji architektury powojennej*. W trakcie badań dotarł do niepublikowanych dokumentów z archiwów sowieckich, rumuńskich i bułgarskich, które zamierza wykorzystać w pracy habilitacyjnej. Efektem prac było między innymi współautorstwo (z Pawłem Eugeniuszem Wespiańskim) monografii naukowej poświęconej Warszawie okresu planu sześcioletniego (1950–1956): *Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych. Plan Warszawy 1955. Plan dzielnic centralnych miasta stołecznego Warszawy*, Warszawa 2018, ss. 430. W 2018 r. ukazała się także jego książka *Sigalin. Towarzysz odbudowy*, Wołowiec 2018, ss. 320, a także artykuł *Północna MDM. Zabudowa ulicy Nowotki w Warszawie*, „Kronika Warszawy” 2018, nr 1.

Dr A. Skalimowski wziął udział w czterech konferencjach, na których wygłosił referaty: *The Swedes in Warsaw: Foreigners in Construction of Warsaw's Hotels in the 1970s* (konferencja *Cudzoziemcy o Warszawie 1945–2018*, zorganizowana przez Muzeum Warszawy), „Stolica” i „Architektura”. *Ogólnopolski tygodnik i miesięcznik poświęcone odbudowie i przebudowie powojennej przestrzeni publicznej* (konferencja *Oficjalna prasa w Polsce 1944–1989*, zorganizowana przez IPN w Szczecinie), *Pokój z widokiem na upadający komunizm. Hotel Victoria w Warszawie jako przestrzeń porozumień transformacyjnych* (konferencja *W przededniu wielkiej zmiany. Polska w roku 1988*, zorganizowana przez IPN w Gdańsku), *Funkcjonowanie przedsiębiorstwa Polskie Linie Lotnicze LOT w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku* (konferencja *Koncesjonowany kapitalizm. Gospo-*

darka nieuspołeczniiona PRL lat osiemdziesiątych – ludzie, procesy i uwarunkowania, zorganizowana przez IPN w Gdańsku).

Mgr Daniel Sunderland, oprócz podjęcia nowego tematu z zakresu historii wychowania, kontynuował badania nad dwoma zagadnieniami: *Korzenie polskiej kultury wizualnej. Teoria estetyczna Jana Sunderlanda i wybrane teorie współmierne dwudziestolecia międzywojennego (podsumowanie)* oraz *Rosyjskie haki, polskie krynoliny. Żałoba narodowa 1863*. Celem pierwszego z nich, dofinansowanego przez MNiSW w ramach programu Diamentowy Grant, było zbadanie spuścizny archiwalnej po Janie Sunderlandzie oraz zebranie, uporządkowanie i przeanalizowanie jego rozpraw i pozostałych dokumentów jego aktywności naukowo-kulturalnej (druków i rękopisów, fotografii, listów i innych). Jesienią 2018 r. prowadził do tego tematu kwerendę w Archiwach Narodowych w Londynie. Powstała w ramach projektu praca magisterska *Korzenie polskiej kultury wizualnej. Rodowód estetyki Jana Sunderlanda*, nominowana w kilku konkursach, zajęła drugie miejsce w konkursie im. Krzysztofa Radosława Mazurskiego na najlepsze prace dyplomowe z zakresu krajoznawstwa, zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, i wyróżnienie w konkursie im. Majera Bałabana na najlepsze prace dyplomowe o Żydach i Izraelu, zorganizowanym przez Żydowski Instytut Historyczny. W przygotowaniu znajduje się edycja tużpowojennych listów Ireny i Jana Sunderlandów.

W ramach drugiego z tych tematów mgr D. Sunderland przeprowadził kwerendę finansowaną przez Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu i MNiSW w zbiorach Biblioteki Polskiej – przebadał spuściznę Henryka Gierszyńskiego i kolekcję powstania styczniowego, składającą się z niesfuszone często lekceważonych druków ulotnych i artykułów z ówczesnej prasy, a także papiery emigrantów. Wyniki tych prac skonsultował z historykami XIX w., którzy prowadzili już badania w paryskiej placówce (prof. dr. hab. Wiesławem Cabanem, mgr Natalie Cornett i dr hab. Lidią Michalską-Brachą, prof. UJK). Założenia i rezultaty projektu przedyskutował na konferencjach w Paryżu i Warszawie, seminariach w Instytucie Badań Literackich PAN oraz Instytucie Literatury Polskiej UW, a także współprowadzonych przez niego ćwiczeniach z historii kultury polskiej XIX w. w Instytucie Kultury Polskiej UW. Złożył wnioski o stypendia zagraniczne (Toronto, Edmonton, Hamburg, Wiedeń) i granty (Fundacji Lanckorońskich, Fundacji Cieszkowskiego). W ramach programu Ostpartnerschaften, finansowanego przez DAAD, otrzymał środki na opracowanie projektu *Order Reigns in Warsaw: International Reactions to the Outbreak and Collapse of the January Uprising in Poland* w trakcie miesięcznego pobytu na Uniwersytecie w Hamburgu. Konferencje, w których mgr D. Sunderland brał udział, to: konferencja *National Identity in Translation*, zorganizowana we Lwowie przez Lwowski Uniwersytet Narodowy, gdzie wygłosił referat *Roots of Polish Visual Culture: National Art in Translation, i 180 ans de la Société pour la protection des souvenirs et tombeaux historiques polonais en France*, zorganizowana w Paryżu przez Towarzystwo Historyczno-Literackie, Ambasadę RP we Francji, Stację Naukową PAN, Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika” oraz Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW – referat *Le deuil national lors de l'insurrection polonaise 1861–1864*. Na konferencjach krajowych wygłosił referaty: *Porządek panuje w Warszawie. Międzynarodowe reakcje na wybuch i upadek powstania styczniowego* (konferencja doktorantów Instytutu Badań Literackich PAN w Warszawie) i *Argument z postmodernizmu. Epizod z wojny twórców z krytykami* (konferencja *Śmierć krytyka. Kultura uczestnictwa a przemiany krytyki XX i XXI wieku*,

zorganizowana w Łodzi przez Instytut Kultury Współczesnej UŁ). Jako wykonawca bierze także udział w kierowanym przez prof. Bolesława Orłowskiego i finansowanym przez MNiSW w ramach programu Dialog projekcie *Polski wkład w przyrodoznawstwo i technikę. Słownik polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki (kontynuacja)*.

Joanna Schiller-Walicka
Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN
Zakład Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki
ORCID 0000-0002-6843-4505

Działalność badawcza Zakładu Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki w 2018 roku

Spoglądając retrospektywnie na osiągnięcia naukowe Zakładu Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki, nietrudno zauważyć, że miniony rok stanowił kolejne ogniwo w ciągłym, wyraźnie zarysowanym procesie poszerzania współpracy z coraz liczniejszymi podmiotami zewnętrznymi w kraju i za granicą. Że jest to proces pozytywny, świadczą sprawozdania pracowników Zakładu. Ze sprawozdań tych wynika, że w 2018 r. wiele tematów, zwłaszcza tych dofinansowanych poprzez granty, było realizowanych zespołowo. Najczęściej były to prace kontynuowane, których zakończenie przewiduje się w latach następnych.

Zarówno problematyka prac zespołowych, jak i tych podejmowanych indywidualnie (nowo rozpoczętych i kontynuowanych) była urozmaicona, a przy tym na ogół ujęta bardzo nowocześnie. Ich autorzy sięgali do nowych metod i nowych obszarów badawczych, nieznanych archiwaliów, obiektów muzealnych i tym podobnych.

Problemy naukoznawstwa – historia i współczesność

Zagadnienia naukoznawstwa w aspekcie historycznym są już od lat domeną prac badawczych prof. dr hab. Stefana Zameckiego. W 2018 r. prof. Zamecki obszerną monografią zakończył temat *Problematyka naukoznawcza na łamach periodyku „Nauka Polska. Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój”. Studium historyczno-metodologiczne. Lata 1992–2016*. Książka ukazała się nakładem autora w wydawanej przez Instytut Historii Nauki PAN serii *Monografie z Dziejów Nauki i Techniki*.

Współczesność szeroko pojętego naukoznawstwa, a zwłaszcza najnowsza polityka naukowa jest natomiast obszarem zainteresowań prof. dr hab. Michała Kokowskiego, który zajął się analizą treści Ustawy 2.0 vel Konstytucji dla Nauki oraz projektów rozporządzeń dotyczących oceny czasopism i książek. Prof. Kokowski wskazał wady tych dokumentów i zaproponował ich korektę. Wiele uwagi poświęcił także aktualnym zapisom ustawowym dotyczącym instytutów PAN – wymienił istotne usterki występujące w tych zapisach i sformułował postulaty zmian. Za szczególnie nieuzasadnione uznał przepisy odnoszące się do wynagrodzeń pracowników instytutów PAN (brak ustawowych minimów analogicznych dla nauczycieli akademickich) i niekorzystnej dla pracowników naukowych instytutów PAN interpretacji przepisów podatkowych o 50% kosztów uzysku, polegającej na całkowicie zbędnej konieczności wykazywania przez tych pracowników faktu prowadzenia działalności twórczej (wymogu takiego nie mają nauczyciele akademicy).

Czyniąc zadość nowym przepisom, prof. Kokowski włożył wiele wysiłku w celu unowocześnienia kierowanego przez niego czasopisma „*Studia Historiae Scientiarum*”, będącego organem Komisji Historii Nauki PAU. Poszerzył obecność tego tytułu w bazach

krajowych i międzynarodowych, między innymi Directory of Open Access Journals, ERIH Plus, Index Copernicus International, CiteULike i tym podobnych.

Historia nauk ścisłych

Historia matematyki

Historia badań nad funkcją dzeta Riemanna, którą dr hab. Krzysztof Maślanka, prof. PAN zajmuje się od dawna, stała się jego tematem flagowym. Dużym osiągnięciem prof. Maślanki były jego oryginalne wyniki matematyczne, cytowane przez wybitnych matematyków na świecie (niedawno André Vorosa z Paryża w artykule *Discretized Keiper/Li Approach to the Riemann Hypothesis*, który ukazał się w prestiżowym czasopiśmie „Experimental Mathematics” w 2018 r.). Prof. Maślanka napisał obszerny artykuł *Nowe, globalnie zbieżne rozwinięcie funkcji dzeta Riemanna i jego zastosowania*, przyjęty do druku jako rozdział monografii *Current Research in Mathematical and Computer Sciences* pod redakcją Adama Lecki (Wydział Matematyki i Informatyki UWM).

Drugi temat, którym zajmował się Krzysztof Maślanka, dotyczył wpływu matematyków na powstanie i rozwój ogólnej teorii względności Alberta Einsteina. Dość często wyrażany pogląd, oparty na przypadkowych lub wyrwanych z kontekstu wypowiedziach znanych fizyków (Paul Adrien Maurice Dirac, Wolfgang Pauli, Max Born), sugeruje, że o ile w przypadku szczególnej teorii względności niektórzy fizycy (na przykład Hendrik Lorentz) i matematycy (na przykład Henri Poincaré) przeczuwali potrzebę radykalnych zmian w poglądach na czas i przestrzeń oraz hipotetyczny eter, o tyle w przypadku ogólnej teorii względności Einstein pracował samotnie i ukończył ją niezależnie. Fakt, że Einstein w swych pracach niezwykle rzadko cytował innych autorów, zdaje się to potwierdzać. Jednakże warto przypomnieć, że sformułowanie ogólnej teorii względności było możliwe dzięki pracy „czystych” matematyków, którzy wcześniej przygotowali stosowny aparat matematyczny.

Geometryczna teoria grawitacji Einsteina pozostanie na długo „największym osiągnięciem myśli ludzkiej w kwestii praw przyrody” (Max Born). Nie zmienia to jednak faktu, że w trakcie pracy nad tą teorią Einstein wielokrotnie błędził i potrzebował pomocy, czego najbardziej wymownym przykładem jest fragment jego listu do oddanego przyjaciela – matematyka Marcela Grossmanna: „musisz mi pomóc, bo zwariuję!”. Prof. Maślanka uporządkował rozproszone w literaturze relacje Einsteina z matematykami, ukazując ich znaczny wkład w powstawanie samej idei względności, jak również w twórcze jej rozwijanie.

Kontynuacja zadań podjętych wcześniej stanowiła główny nurt prac także dr Danuty Ciesielskiej. Wiązało się to z realizacją sponsorowanego przez NCN tematu *Studia i badania naukowe polskich matematyków, fizyków i astronomów na Uniwersytecie w Getyndze (1895–1933)*. Dr Ciesielska skompletowała informacje dotyczące doktoratów (z zakresu nauk ścisłych) uzyskanych przez polskich uczonych na Uniwersytecie w Getyndze. Są to głównie informacje archiwalne (w języku niemieckim i w tłumaczeniu na polski), w tym opinie niemieckich uczonych, którzy oceniali te prace i życiorysy doktorantów dołączone do rozpraw. Warto tu wymienić Michała Feldbluma, Jana Kroo, Hugona Steinhausa i Arnolda Walfisza. Archiwalia te nie były dotychczas nigdzie publikowane, a w dostępnych

opracowaniach autorzy zwykle ograniczali się do podania tytułu rozprawy i nazwiska promotora, nie podając nawet nazwisk recenzentów.

Dr Ciesielska sporządziła listę studentów i uczonych, którzy uczestniczyli w wykładach, seminariach i konwersatoriach prowadzonych na Uniwersytecie w Getyndze, ze szczególnym uwzględnieniem zajęć prowadzonych przez Feliksa Kleina. Okazało się, że Polacy byli na początku XX w. drugą co do liczebności grupą narodowościową, podejmującą w Getyndze studia w zakresie nauk ścisłych (liczebnie znacznie przewyższali Rosjan i Amerykanów). Zestawienie to zostało już wykorzystane przez prof. Renatę Tobies w oddanej do druku obszernej biografii Kleina.

Porównanie treści wykładów matematyki prowadzonych w Getyndze z wykładami na innych uniwersytetach w Niemczech i w polskojęzycznych uczelniach na ziemiach polskich jest przedmiotem dalszych badań. Dotychczas takie porównanie zostało wykonane (i opublikowane) na przykładzie wykładów Dawida Hilberta w Getyndze i Kazimierza Żorawskiego w Krakowie. Podstawą tego porównania były oryginalne rękopisy słuchaczy kursów z równań różniczkowych w r. 1912 i maszynopis konspektu wykładu Hilberta.

Niezależnie od prac w ramach realizacji grantu dr Ciesielska podjęła jeszcze dwa tematy: *Wyznaczniki i ich rola w XIX wieku. Studium przypadku oraz Liczby mianowane i niemianowane w podręcznikach szkolnych Stefana Banacha*. W związku z tematem pierwszym przygotowała publikację poświęconą metodzie Władysława Kretkowskiego wyznaczenia sfery opisanej na skończenie wymiarowym sympleksie. Było to pierwsze na świecie rozwiązanie tego zagadnienia metodą wyznaczników. Metoda ta jest obecnie powszechnie wykorzystywana, a rozwiązanie zagadnienia Apoloniusza dla sfery, również pochodzące od Kretkowskiego, stanowi jedną z matematycznych podstaw nawigacji GPS.

Drugi z wymienionych tematów dotyczy szczegółowej analizy zależności łączących liczby mianowane i niemianowane w podręcznikach szkolnych Stefana Banacha. Zagadnienie to jest fragmentem szerszego projektu badawczego pod tytułem *Nauczanie matematyki na ziemiach polskich w czasach zaborów*.

Realizacją tego projektu zajmuje się także dr Karolina Karpińska, która w 2018 r. prowadziła badania na temat *Nauczanie matematyki w gimnazjach i szkołach realnych z polskim i niemieckim językiem wykładowym na ziemiach polskich w dobie zaborów (porównanie)*. Dr Karpińska przeprowadziła analizę porównawczą programów nauczania matematyki, treści zawartych w podręcznikach szkolnych, poziomu wykształcenia nauczycieli matematyki i egzaminów maturalnych z matematyki. Analizą zostały objęte wybrane szkoły z zaborów pruskiego, rosyjskiego i austriackiego. W trakcie poszukiwań archiwalnych udało się dotrzeć do źródeł, które wcześniej nie były poddawane analizie. Przykładem są tutaj materiały Adama Bartoszewicza (od 1816 r. nauczyciela matematyki w Białej), w tym między innymi manuskrypt przygotowywanego przez niego podręcznika do matematyki i słownika matematyków polskich (doskonałe źródło informacji do przygotowania charakterystyki nauczycieli polskich z czasów zaborów). Wyniki przeprowadzonych badań w przyszłości posłużą do napisania monografii.

Historia astronomii

Badania prowadzone w kierowanym przez prof. dr hab. Jarosława Włodarczyka zespole historyków astronomii koncentrowały się wokół czterech głównych tematów: *Tabela słoneczna na zamku w Olsztynie i jej związek z Mikołajem Kopernikiem, Między*

tradycją a nowoczesnością: kopernikanizm, idea wielości światów i astrologia w traktacie „Astrostereon” Edwarda Greshama (1565–1613), Korespondencja Jana Heweliusza: korespondenci polscy i transmisja wiedzy naukowej oraz Rys biograficzny Jana Jędrzejewicza i losy jego instrumentarium astronomicznego.

Pierwszy z tych tematów został wykonany przez prof. Włodarczyka we współpracy z Jackiem P. Szubiakowskim z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. W wyniku powstało studium tablicy słonecznej, której wykonanie tradycja przypisuje Mikołajowi Kopernikowi. Jest to pierwsza tak szczegółowa analiza tego przyrządu, przeprowadzona na podstawie najnowszych pomiarów i za pomocą nowoczesnych metod matematycznych. Pozwoliła wyodrębnić zasadnicze własności tablicy jako instrumentu obserwacyjnego i wykazała, że został on wykonany poprzez nanoszenie na tynk ściany rejestrowanych pozycji obrazu Słońca i uśrednianie tych pomiarów. Analiza źródeł, poczynwszy od pism Kopernika, pozwoliła wzmocnić tezę, że instrument mógł zostać sporządzony przez Kopernika w okresie jego zainteresowania podejmowaną przez Rzym reformą kalendarza. Jednocześnie analiza dokładności odczytu, jaką można było uzyskać za pomocą tablicy, uzasadnia stwierdzenie, że instrument nie mógł pełnić swej funkcji: precyzyjnego pomiaru długości roku zwrotnikowego.

Drugi temat stanowił kontynuację wielokierunkowych badań wątków astronomicznych zawartych w traktacie Greshama. Prof. Włodarczyk we współpracy z amerykańskimi astronomami – Richardem L. Kremerem i Howardem C. Hughesem z Dartmouth College – przeprowadził pierwszą w historii astronomii analizę zjawiska wykorzystania zakryć gwiazd przez planety (obserwacje, przewidywania teoretyczne) jako argumentu za heliocentrycznym modelem świata i „ziemską” naturą planet. Uzyskane wyniki skonfrontowane zostały również z wcześniejszymi opisami zjawisk zakryć planeta–gwiazda i planeta–planeta w przedteleskopowej astronomii Wschodu i Zachodu, a zbadane raporty obserwacyjne zostały zweryfikowane w odniesieniu do współczesnego stanu wiedzy na temat psychologii widzenia. Dzięki temu udało się określić zakres odległości kątowych między dwoma ciałami niebieskimi, przy jakim obserwator może postrzegać ich zbliżenie się do siebie w kategoriach zakrycia.

Poza tym kontynuowane były prace nad krytyczną edycją XVII-wiecznego traktatu astronomicznego *Astrostereon* autorstwa Edwarda Greshama. Zajmowała się tym głównie dr Barbara Bienias. W trakcie tych prac udało się ustalić proveniencje dwóch rękopisów tekstu. Badania w ramach wyjazdu do biblioteki w Londynie (marzec 2018 r.) pozwoliły stwierdzić, że MS Sloane 3936 (tekst bazowy dla edycji) przynależał kiedyś do innego zbioru rękopisów (figurował jako MS Sloane 533) i był własnością Johna Pennocke’a, znanego londyńskiego zegarmistrza. Natomiast MS Ashmole 1807, znajdujący się teraz w zbiorach Biblioteki Bodlejańskiej w Oksfordzie, należał kiedyś do Edwarda Waple’a, archidiakona Taunton i jednego z fundatorów Sion College Library w Londynie. Udało się także ustalić nowe fakty dotyczące powiązań pomiędzy kopiami MS Sloane 753 i MS Sloane 3279.

Praca nad przypisami do tekstu *Astrostereonu* doprowadziła do odkrycia źródła niedokładnego cytatu z Melanchtona, który przytacza Gresham. Fragment, który podaje Gresham, jest parafrazą zaczerpniętą z listu Filipa Melanchtona do Simona Grynaeusa (1531), publikowanego w przedmowie do *Theoricæ novæ planetarum* Georga von Peuerbacha, a którego obszerne fragmenty podane były także w *An Astrological Discourse...* (1583)

Richarda Harveya. Cytat ten (w parafrazie Greshama) pojawia się dwukrotnie – w identycznym zapisie i z identycznym zdaniem wprowadzającym – w listach do czytelnika w almanachach Thomasa Bretnora z 1607 i z 1614 r., co jest jednym ze wskaźników, że znał on tekst *Astrostereonu*. Z kolei przy okazji poszukiwań zależności między Thomasem Bretnorem i Edwardem Greshamem, dzięki zastosowaniu narzędzi humanistyki cyfrowej (elektronicznej bazy EEBO TCP), udało się ustalić tożsamość jednego z adwersarzy Bretnora (i przeciwnika astrologów), o którym Bretnor obszernie pisze w liście do czytelnika w swoim almanachu z r. 1614. Nowe materiały dotyczące zwolenników i przeciwników astrologii w Anglii pod koniec XVI i na początku XVII w. posłużą za punkt wyjścia do dalszych projektów badawczych.

Temat trzeci to także kontynuacja prac zespołowych (grant Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki w ramach badań prowadzonych pod egidą Międzynarodowej Unii Akademickiej oraz Międzynarodowej Akademii Historii Nauki, a z naszej strony – Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk). Prof. Włodarczyk, który w tych badaniach kieruje polskim zespołem, poddał analizie korespondencję Heweliusza z działającym na Śląsku małżeństwem Marii Cunitii i Eliasa von Löwena (Crätschmaira) z lat 1648–1654. Analiza ta potwierdziła, że jest to niezwykle interesujące źródło do badań nad aktywnością naukową osób związanych z ziemiami polskimi, a funkcjonujących poza głównymi centrami nauki europejskiej. Już na tym etapie można stwierdzić, że treści zawarte w tych listach pozwolą w istotny sposób poszerzyć naszą wiedzę na temat badań Księżyca, recepcji astronomii Johanna Keplera i procesu pozyskiwania instrumentarium astronomicznego w pierwszej połowie XVII w. Szczegółowa analiza tych zagadnień i książkowa edycja korespondencji są planowane w latach 2019–2023.

Nad korespondencją Heweliusza w dalszym ciągu pracował również dr Maciej Jasiński. W 2018 r. zajmował się przygotowaniem do wydania tomu korespondencji Heweliusza ze Stanisławem Lubienieckim (ukończenie przekładu angielskiego, opatrzenie przypisami, komentarzami i wstępem), a także transkrypcją i wstępnym polskim przekładem korespondencji Heweliusza z Marią Kunic i Eliasem á Leonibus. Poza tym dr Jasiński przekazał do druku publikację dotyczące poglądów Lubienieckiego o kometach.

Czwartym tematem zajmowała się natomiast indywidualnie dr Magda Siuda-Bochenek. Na podstawie artykułów napisanych przez osoby znające Jana Jędrzejewicza i materiałów archiwalnych dr Siuda-Bochenek ustaliła ważne daty w biografii jego i jego ojca. Materiały zebrane przez Pracownię Dokumentacji Dziejów Miasta w Płońsku pozwoliły zidentyfikować przodków astronoma, a także zebrać informacje na temat losów jego potomków, w tym żyjącej do dzisiaj prawnuczki Jędrzejewicza. Po jego śmierci płońskie instrumentarium zostało przeniesione do utworzonego w 1898 r. Obserwatorium im. Jana Jędrzejewicza na dziedzińcu Szkoły Mechaniczno-Technicznej Hipolita Wawelberga i Stanisława Rotwanda. W 1912 r. przyrządy i biblioteka zostały przekazane Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu, a w 1923 r. pieczę nad obserwatorium przejęło Obserwatorium Astronomiczne UW.

Na podstawie materiałów znajdujących się w Archiwum PAN dr Siuda-Bochenek sporządziła listę obserwatorów, którzy wykonywali pomiary przyrządami Jędrzejewicza, i ustaliła umiejscowienie najważniejszych przyrządów do r. 1939. Informacje przekazane przez dr. Naskręckiego z obserwatorium w Poznaniu wskazały, jak długo i w jakim celu

wykorzystywany był, znajdujący się tam od 1923 r., refraktor Steinheila. Zebrane materiały zostaną wykorzystane w książce poświęconej działalności Jędrzejewicza.

Do historii astronomii zaliczyć trzeba jeszcze artykuł Krzysztofa Maślanki, poświęcony zmarłemu 1 września 2018 r. krakowskiemu astronomowi, prof. Piotrowi Flinowi, uczniowi i współpracownikowi znanego w świecie astronoma Konrada Rudnickiego (1926–2013). Piotr Flin był współtwórcą katalogu galaktyk o nazwie Pole Jagiellońskie (1973; wówczas był to rekord świata, jeśli chodzi o głębokość przeglądu), a także budowniczym nowego obserwatorium i planetarium Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

Uzupełnieniem tego artykułu jest wykonana przez Michała Kokowskiego *Bibliografia prac Piotra Flina (1945–2018)* – astronoma, fizyka, astrofizyka, członka Komisji Historii Nauki PAU.

Historia chemii

Zakończono badania prowadzone przez prof. dr hab. Halinę Lichocką, realizującą w ramach polsko-litewskiego grantu temat *Historia chemicznych badań naukowych i dydaktyki chemii na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie*. Głównym wątkiem prac zrealizowanych w 2018 r. były biografie naukowe, uwzględniające dorobek badawczy, dydaktyczny i organizacyjny wileńskich chemików okresu międzywojennego. Ich podstawę źródłową stanowiły mało znane (w większości niebadane wcześniej) materiały archiwalne, których oryginały znajdują się w Centralnym Państwowym Archiwum Litwy, fotokopie natomiast – w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu. Biografie te są uzupełnieniem napisanego wcześniej przez prof. Lichocką monograficznego opracowania, dotyczącego historii chemii na Uniwersytecie Stefana Batorego.

Z biografistyką wiąże się także drugie zadanie, które podjęła H. Lichocka. Jest to mianowicie *Słownik biograficzny polskich chemików*. Stale uzupełniana jest lista haseł do tego słownika, zawierająca nazwiska osób pracujących na ziemiach polskich i poza granicami, które wniosły istotny wkład w rozwój nauki, przemysłu, a także dydaktyki i upowszechniania wiedzy chemicznej.

Historia nauk przyrodniczych i medycznych

Historia przyrodoznawstwa

Podobnie jak w latach poprzednich, wielowątkowe badania przyrodoznawcze prowadził dr hab. Piotr Daszkiewicz, prof. PAN, kontynuując swoje główne zainteresowania: *Polsko-francuskie związki naukowe w XVIII i XIX wieku*, *Poszukiwanie pamiątek polskiego dziedzictwa naukowego we Francji*, *Historia XIX-wiecznych kolekcji przyrodniczych*, *Historia badań Puszczy Białowieskiej i ochrony przyrody oraz Badanie historii systematyki i taksonomii na przełomie XVIII i XIX wieku*.

Najważniejszymi efektami prac Piotra Daszkiewicza były odnalezienie i pierwsza interpretacja wielu nieznanych wcześniej źródeł, takich jak korespondencja Jana Milego przechowywana w Bibliotece Głównej Narodowego Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu, analiza roli gdańskich przyrodników dla przyjęcia w Europie systematyki Linneusza, historia próby reintrodukcji niedźwiedzi w Puszczy Białowieskiej, analiza rozwoju pojęć „las pierwotny”, „las dziewiczy”, „martwe drewno” na podstawie francuskich prac przełomu

XIX i XX w., pierwsza interpretacja korespondencji (po raz pierwszy opublikowanej) Jana Sztolcmana i ukazanie początków muzealnictwa przyrodniczego w II Rzeczypospolitej, rola francuskich instytucji przyrodniczych (MNHN i Maison Verreaux) w pracach warszawskiego Gabinetu Zoologicznego (na podstawie analizy nieznanych dotąd źródeł z archiwów MNHN w Paryżu oraz Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Warszawie, a także PAU w Krakowie), odnalezienie nieznanego egzemplarza prac Bojanusa, a w rezultacie rewizja dat pierwszych opisów tura i żubra stepowego, i odnalezienie nieznanego dotychczas XVIII-wiecznego inwentarza zoologicznego – między innymi list owadów sporządzonych przez barona de Courceta.

Historia nauk o Ziemi

Historią nauk o Ziemi w szerokim znaczeniu zajmuje się dr hab. Andrzej J. Wójcik, prof. PAN. Większość realizowanych przez niego tematów stanowi kontynuację badań podjętych wcześniej we współpracy z innymi krajowymi i zagranicznymi placówkami naukowymi. Jest tych kontynuowanych tematów wiele.

Badania w zakresie dziedzictwa górnictwa na ziemiach polskich w aspekcie ich zachowania i udostępnienia dla celów geoturystycznych. Prace prowadzone są we współpracy z przedstawicielami Centrum Badawczo-Rozwojowego KGHM „Cuprum” we Wrocławiu. Rozpoczęto działania w zakresie badań podziemnych tras turystycznych w Polsce w celu określenia ich potencjału i ewentualnych zagrożeń. Współpraca obejmuje wymianę informacji i doświadczeń poprzez uczestnictwo w seminariach i konferencjach oraz realizację wspólnych projektów badawczych.

Badania dokumentów związanych z działalnością polskich przyrodników na Nowej Ziemi i w obwodzie archangielskim. Współpraca z przedstawicielami Muzeum Krajoznawczego w Archangielsku – w ograniczonym zakresie. Współpraca obejmuje wymianę informacji i doświadczeń poprzez uczestnictwo w seminariach i konferencjach oraz realizację wspólnych projektów badawczych.

Badanie i ochrona dziedzictwa geologicznego i górnictwa. Prace prowadzone są we współpracy z przedstawicielami Instytutu Geologii Karelskiego Centrum Naukowego RAN w Pietrozawodsku. Analizami objęte są ślady podziemnego górnictwa surowców mineralnych oraz wpływu górnictwa na środowisko naturalne. Szczególnym zainteresowaniem objęte są dzieje i rozwój techniki górniczej, a także geologicznych metod badawczych. Współpraca obejmuje wymianę wiedzy i doświadczeń poprzez uczestnictwo w seminariach i konferencjach oraz realizację wspólnych projektów badawczych.

Dzieje polskich geologów i górników oraz ich dokonania zawodowe od XVII do XX wieku w Polsce i na świecie. Do głównych zadań należy tu opracowanie biogramów specjalistów pracujących w Polsce w XVIII i XIX w. Prace są prowadzone we współpracy z przedstawicielami Archiwum Uniwersytetu Technicznego we Freibergu i – w ograniczonym zakresie – z Instytutu Historii Nauki i Techniki w Moskwie i Petersburgu, a także przedstawicielami Grupy Historii Geologii Instytutu Geologicznego w Moskwie i Państwowej Naukowo-Technicznej Biblioteki Publicznej Syberyjskiego Oddziału RAN w Nowosybirsku.

Losy i dokonania zawodowe polskich absolwentów europejskich szkół górniczych od XVIII do XIX wieku. Badania obejmują między innymi opracowanie biogramów absolwentów szkół górniczych, którzy pochodzili z Polski. Prace są prowadzone we współpracy z przedstawicielami Archiwum Uniwersytetu Technicznego we Freibergu oraz – w ograni-

czonym zakresie – Petersburskiego Państwowego Instytutu Górniczego, Instytutu Historii Nauki i Techniki w Moskwie i Petersburgu oraz Grupy Historii Geologii Instytutu Geologicznego RAN w Moskwie.

Losy specjalistów saskich podejmujących pracę w górnictwie i hutnictwie Królestwa Polskiego na przełomie XVIII i XIX wieku. Badania i analizy obejmują historię i znaczenie Uniwersytetu Technicznego we Freibergu dla rozwoju nauk geologiczno-górnicznych w Polsce poprzez zatrudnianie w przemyśle wykształconej kadry technicznej. Prace są prowadzone we współpracy z przedstawicielami Archiwum Uniwersytetu, a także Wydziału Historii UŁ.

Zachowanie i eksponowanie zabytków przyrody nieożywionej w dawnych kopalniach na obszarze Górnego Śląska. Prace są wykonywane we współpracy z przedstawicielami Katedry Biosystematyki UO oraz Katedry Geomechaniki i Budownictwa Podziemnego PŚ w Gliwicach. Głównym kierunkiem działań jest badanie możliwości zachowania i udostępnienia podziemnych wyrobisk górniczych, związanych z górnictwem rud srebra i ołowiu, jak również geostanowisk: pokładów węgla kamiennego czy wychodni warstw piaskowców karbońskich z poziomami skamieniałości przewodnich.

Biografia Władysława Szajnochy – twórcy krakowskiej szkoły geologicznej. Przedmiotem analizy są materiały biograficzne i dokumenty związane z działalnością Władysława Szajnochy, a także jego dorobek naukowy w zakresie paleontologii, kartografii geologicznej i organizacji instytucji geologiczno-górnicznych.

Biografia Hipolita Kownackiego. Hipolit Kownacki napisał fundamentalne opracowania *O starożytności kopalni kruszców, wyrabiania metallów, czyli robót górniczych w kluczu sławkowskim i całej okolicy graniczącej ze Śląskiem znajdujących się oraz Gór związki i własności w powszechności, a gór sławkowskich i olkuskich własności i produkta w szczególności.* Badania obejmują między innymi opracowanie w postaci publikacji biogramu specjalisty pracującego w Polsce na przełomie XVIII i XIX w. Prace prowadzone są we współpracy z przedstawicielami Muzeum Miejskiego „Szttygarka” w Dąbrowie Górniczej i Muzeum Ziemi PAN w Warszawie.

Opracowanie XIX-wiecznych materiałów kartograficznych dotyczących geologii ziem polskich. Przedmiotem analiz są materiały kartograficzne i dokumenty związane z mapami geologicznymi i górniczymi, opracowanymi przez specjalistów pracujących na terenie Królestwa Polskiego.

Niezależnie od tych prac prof. Andrzej J. Wójcik rozpoczął w 2018 r. nowy temat, zatytułowany *Badania dziejów współpracy czeskich i polskich przyrodników.* Nawiązał współpracę naukową z przedstawicielami Akademii Nauk Republiki Czeskiej i rozpoczął gromadzenie materiałów.

Historia farmacji

Kontynuacją badań na temat *Zagadnienie fałszowania produktów spożywczych na łamach polskich czasopism i publikacji naukowych z drugiej połowy XIX wieku* zajmowała się dr hab. Anna Trojanowska, prof. PAN. Temat ten nie doczekał się do tej pory szczegółowego opracowania. W 2018 r. Anna Trojanowska w dalszym ciągu rozwijała badania dotyczące działalności Pracowni Bakteriologiczno-Chemicznej Warszawskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, a także problemów, z którymi Towarzystwo musiało się zmagać, by tę Pracownię utrzymać.

Poza głównym nurtem swych badań prof. Trojanowska opracowała jeszcze dwa zagadnienia, co zaowocowało artykułami przekazanymi do druku. Pierwsze z nich wiązało się z działalnością lwowskiego farmaceuty i chemika sądowego Walerego Włodzimirskiego, który założył i prowadził we Lwowie pierwsze Prywatne Laboratorium Chemiczno-Analityczne. Wykonywał między innymi analizy dla lwowskiego sądu karnego. Przed pierwszą wojną światową i w okresie międzywojennym Włodzimirski był postacią znaną we Lwowie – radnym Lwowa i społecznikiem. Po drugiej wojnie światowej został niemal zapomniany. Na jego temat pisano niewiele (głównie o jego patriotycznej działalności).

Drugim zagadnieniem była antybiotykooporność na łamach „Farmacji Polskiej” (1945–2000). Autorka wyróżniła ważne dla farmaceutów zagadnienia (mechanizm antybiotykooporności, próby zapobiegania antybiotykooporności, tak zwane szczepy szpitalne i zakażenia szpitalne, czystość mikrobiologiczna leków przygotowywanych w aptekach) i zmieniające się podejście do tego problemu. Temat w tym ujęciu stanowi *novum* w historii farmacji.

Do historii farmacji można również zaliczyć bibliografię prac Zbigniewa Beli (1949–2018) – dyrektora Muzeum Farmacji UJ. Bibliografię tę opracował prof. Michał Kokowski.

Historia nauk medycznych

Badania w zakresie historii medycyny w znacznej mierze podporządkowane były przypadającej w 2018 r. setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Z tej okazji prof. dr hab. Bożena Urbanek zorganizowała – we współpracy z dr hab. Magdaleną Paciorek, prof. PAN – międzynarodową konferencję *Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*. Równocześnie prof. Urbanek kontynuowała własną pracę badawczą, gromadząc materiały oraz informacje zawarte w artykułach prasowych i drukach ulotnych do tematu *Lekarze kresowi II RP*.

Również Magdalena Paciorek prowadziła kwerendę do dalszych badań naukowych nad zagadnieniem wydziałów lekarskich w latach pięćdziesiątych XX w. Jest to kontynuacja problematyki wcześniej już podjętej, a teraz sformułowanej jako: *Studenci wydziałów lekarskich w Polsce w latach 1949/1950–1956/1957. Kształtowanie i rozwój środowiska*. Prof. Paciorek jest też w trakcie przygotowywania artykułu naukowego pod tytułem *Działalność Komisji Historii Nauk Medycznych przy Radzie Naukowej Ministerstwa Zdrowia w latach 1952–1956 w świetle dokumentów Archiwum Akt Nowych*, który stanowi fragment jej głównych zainteresowań związanych z historią okresu powojennego.

W związku z konferencją z okazji setnej rocznicy odzyskania niepodległości prof. Paciorek przygotowała referat zatytułowany *Ochrona zdrowia żołnierzy w okresie II RP. Rola i zadania lekarzy wojskowych*.

Muzealne zabytki kultury materialnej – instrumenty i kolekcje naukowe

Historia aparatury badawczej

Tym kierunkiem badań zajmowała się przede wszystkim – podobnie jak w latach ubiegłych – dr hab. Ewa Wyka, prof. PAN. Było to związane z realizacją projektu grantowego *Narodowy inwentarz historycznych przyrządów naukowych*. W 2018 r. analizie poddane

zostały dane napływające w odpowiedzi na ankietę rozсланą do 790 muzeów. Na tej podstawie Ewa Wyka zidentyfikowała wiele zabytkowych i dotychczas nie opisanych przyrządów, które znajdują się w różnych zbiorach muzealnych.

Poza kwerendami prof. Wyka pracowała nad tematem *Matematyczne modele kinematyczne Schillinga ze zbiorów Muzeum UJ na tle zachowanych w światowych zbiorach muzealnych*. Zbadała proveniencję trzech modeli kinematycznych sygnowanych przez Martina Schillinga, które znajdują się w zbiorach Muzeum UJ, i wykazała, że jeden z nich (model numer 5 grupy XXIV w katalogu Schillinga z lat 1904 i 1911) stanowi obiekt uniikatowy na tle publikowanych światowych kolekcji muzealnych i akademickich. Tematyka ta nie była dotychczas podejmowana przez polskich badaczy.

Z historią aparatury badawczej wiąże się także kolejny zrealizowany przez prof. Wykę temat: *Mechanicy Uniwersytetu Jagiellońskiego na przełomie XIX i XX wieku*. Mechanicy zatrudnieni w szkołach wyższych oprócz prac naprawczych wykonywali również przyrządy na potrzeby badań profesorów uczelni. Odnalezione zostały nowe źródła dotyczące działalności trzech mechaników pracujących na Uniwersytecie Jagiellońskim: Romana Calikowskiego, Ludwika Calikowskiego i Romana Juliana Calikowskiego. Ewa Wyka zbadała rolę mechaników w wytwórczości przyrządów naukowych na podstawie dostępnych źródeł archiwalnych i nowo pozyskanych materiałów z zasobów rodzinnych. Opisała część archiwalnych, dotychczas niepublikowanych fotografii ilustrujących wnętrza pracowni i przyrządy wykonywane przez Romana Juliana Calikowskiego. Efektem realizacji zadania jest artykuł przekazany do druku.

Historią instrumentarium naukowego zajmował się także Krzysztof Maślanka, który wspólnie z Ewą Wyką i Jackiem Rodzeniem opracował zagadnienie *Trójwymiarowe modele matematyczne na przykładzie obiektów ze zbiorów Muzeum UJ*. Przedmiotem badań tego zespołu autorskiego były historyczne przyrządy służące do wizualizacji pewnych pojęć matematycznych – głównie powierzchni, krzywych wyższego stopnia i funkcji zmiennej zespolonej. Przygotowany do druku artykuł zawiera przykłady modeli matematycznych, obecnie niemal zapomnianych, które jeszcze kilkadziesiąt lat temu odgrywały wielką rolę w dydaktyce matematyki. Z końcem XIX w. powstała prężna produkcja tych modeli na użytek szkół i uczelni. W Muzeum UJ zachowały się w doskonałym stanie trzy takie modele.

Historia kolekcji przyrodniczych

Prace związane z zadaniem badawczym *Gabinety osobliwości jako protomuzea nauki* kontynuowała dr hab. Iwona Arabas, prof. PAN. Celem tych prac jest opisanie Gabinetu Historii Naturalnej księżny Anny Jabłonowskiej – największej ówczesnej kolekcji przyrodniczej – oraz odtworzenie jej zasobów i losów po wywiezieniu z Siemiatycz do Moskwy. Iwona Arabas dotarła w Archiwum RAN w Petersburgu do kolejnych dokumentów związanych z kolekcją roślin z Gabinetu Jabłonowskiej. Zakończyła tłumaczenie (z francuskiego) całości spisu kolekcji wysłanej przez hrabiego Sołtyka do cara Aleksandra I. Dzięki temu dokumentowi po raz pierwszy będzie możliwe zapoznanie się z bogactwem okazów przyrodniczych wywiezionych do Moskwy.

Kolekcją XIX-wiecznych zbiorów zoologicznych natomiast zajmował się wraz ze współpracownikami dr hab. Piotr Daszkiewicz, prof. PAN. Przedmiotem zainteresowania był w tym przypadku Gabinet Zoologiczny w Warszawie, finansowany przez Aleksandra

i Konstantego Branickich. W ramach tego tematu zakończone zostały prace dotyczące korespondencji Jana Sztolcmana – wybitnego polskiego zoologa, podróżnika i ornitologa.

Historia muzealnictwa techniki na ziemiach polskich

Od kilku lat historia muzealnictwa techniki jest obszarem badań prof. Andrzeja J. Wójcika. W 2018 r. prace obejmowały analizę i weryfikację dostępnych materiałów archiwalnych i bibliotecznych.

Historia techniki

Dzięki nowemu grantowi przyznanemu na opracowanie tomu uzupełniającego prof. dr hab. Bolesław Orłowski mógł kontynuować temat *Polski wkład w przyrodznawstwo i technikę. Słownik biograficzny polskich i związanych z Polską odkrywców, wynalazców oraz pionierów nauk matematyczno-przyrodniczych i techniki*. W 2018 r. zostały wykonane prace związane z przygotowaniem do druku piątego tomu tego słownika (do tych prac należało między innymi zredagowanie około 100 biogramów).

Badania w ramach przyznanych grantów kontynuował także dr hab. Sławomir Łotysz, prof. PAN. Pierwszy z finansowanych z zewnątrz (przez NCN) projektów badawczych nosi tytuł *Od programu pomocowego do embarga strategicznego. Społeczność międzynarodowa wobec dążeń krajów Środkowej i Wschodniej Europy do uzyskania penicyliny po II wojnie światowej*. Drugi dotyczy kwestii osuszania Polesia w Polsce okresu międzywojennego. Kierownikiem i jednocześnie wykonawcą tych projektów jest prof. Łotysz. Prace w obu tematach zmierzają ku końcowi.

Wielka różnorodność podejmowanej problematyki stanowiła – jak zwykle dotychczas – cechą charakterystyczną poczynań badawczych, eksperckich i popularyzatorskich dr hab. Zbigniewa Tucholskiego, prof. PAN. W 2018 r. głównym nurtem jego badań była historia techniki i komunikacji oraz architektury przemysłowej. W tym czasie prof. Tucholski napisał 5 artykułów naukowych i 4 popularnonaukowe oraz 3 recenzje dotyczące tej tematyki. Był współorganizatorem 5 sesji, konferencji, wystaw i cyklu wykładów.

Poza tym wygłosił 18 referatów i wykładów dotyczących historii techniki, zabytków techniki i architektury komunikacyjnej. W ramach popularyzacji prowadził i współprowadził 5 spacerów historycznych, związanych z tematyką historii techniki i infrastruktury. W ramach współpracy ze służbami konserwatorskimi był autorem i współautorem 10 opinii i ekspertyz konserwatorskich. Brał również udział w komisjach konserwatorskich i konsultował programy prac konserwatorskich zabytków techniki. Konsultował wycenę kolekcji pojazdów samochodowych i innych eksponatów Muzeum Techniki w Warszawie.

Prof. Tucholski podejmował także działania w celu objęcia ochroną konserwatorską wartościowych zabytków architektury kolejowej na terenie Warszawy (stacji Falenica i Międzyzlesie kolei wąskotorowej Jabłonna–Karczew, budynku Elektrowozowni Grochów z 1938 r., modernistycznego zespołu stacji Warszawa–Wawer projektu Wacława Zbysława Nowińskiego, zespołu budynków mieszkalnych dla pracowników Drogi Żelaznej Warszawsko-Kaliskiej z 1903 r. przy Armatniej 14 i budynku dawnej hali warsztatów wagonowych Drogi Żelaznej Warszawsko-Terespolskiej z lat siedemdziesiątych XIX w.), opracowując wnioski w sprawie objęcia ich ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków.

Od 28 maja do 1 czerwca 2018 r. przeprowadził dokumentację fotograficzną oraz inwentaryzację kilkudziesięciu zabytków infrastruktury i architektury kolejowej na historycznym szlaku Kolei Nadnarwiańskiej Pilawa–Tłuszcz–Ostrołęka i linii Ostrołęka–Parciaki.

Od 2018 r. Zbigniew Tucholski kieruje zespołem badawczym (Piotr Chuchro, Sławomir Fedorowicz, dr Michał Pszczółkowski, Jacek Wardęcki), prowadzącym we współpracy z Narodowym Instytutem Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika” inwentaryzację i opracowanie *Katalogu obiektów architektury oraz infrastruktury kolejowej na historycznym obszarze Kresów II RP* (tereny Litwy, Białorusi i Ukrainy). Działania zostały rozpoczęte od wstępnych kwerend archiwalnych i bibliotecznych oraz wytypowania ponad 100 obiektów do inwentaryzacji terenowej.

Prof. Tucholski brał również udział w pracach zespołu realizującego projekt badawczy *Literaturoznawstwo architektoniczne* (NPRH), kierowanego przez dr Aleksandrę Wójtowicz.

Halina Lichočka
Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN
Zakład Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki
ORCID 0000-0002-0317-4108

Publikacje pracowników Instytutu Historii Nauki PAN w 2018 roku

Monografie

- Arabas I., *Nieprzetartym szlakiem. Wspomnienia pionierskiej farmaceutki Antoniny Leśniewskiej*, Instytut Polski, Информационно-издательское агентство „ЛИК”, Petersburg 2017 [recte 2018], ss. 101.
- Bartnicka K., *Rozprawy o historii, uniwersytetach, edukacji i wychowaniu. Wybór studiów z okazji jubileuszu 80. urodzin i 55-lecia pracy naukowej*, oprac. J. Kamińska i in., Chronicon, Wrocław 2018, ss. 484.
- Bartnicka K., Dormus K., *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Szkoły w Wydziale Mazowieckim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, ss. 178.
- Bartnicka K., Dormus K., Wałęga A., *Komisja Edukacji Narodowej 1773–1794. Wprowadzenie*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, ss. 320.
- Daszkiewicz P. i in. (oprac.), *Z dziejów Gabinetu Zoologicznego. Korespondencja Jana Sztolcmana (1854–1928)*, Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa 2018, ss. 183.
- Lisicka Z., *Moje wspomnienia o Rawie Mazowieckiej z czasów szkolnych i okresu do wybuchu drugiej wojny światowej w 1939 roku*, oprac. i wstępem poprzedzili M. Broniarczyk, A. Pawłowska, Easy Art, Rawa Mazowiecka 2018, ss. 79.
- Łotysz S., *Polscy wynalazcy. 100 polskich wynalazców na 100-lecie Urzędu Patentowego RP*, Dragon, Bielsko-Biała 2018, ss. 191.
- Piekarski M., *Muzyka we Lwowie. Od Mozarta do Majerskiego. Kompozytorzy, muzycy, instytucje*, Sedno, Warszawa 2018, ss. 354.
- Skalimowski A., *Sigalin. Towarzysz odbudowy*, Czarne, Wołowiec 2018, ss. 320.
- Skalimowski A., Weszpiński P.E., *Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych. Plan Warszawy 1955. Plan dzielnic centralnych miasta stołecznego Warszawy*, Muzeum Warszawy, Warszawa 2018, ss. 430.
- Zamecki S., *Problematyka naukoznawcza na łamach periodyku „Nauka Polska. Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój”. Studium historyczno-metodologiczne*, Instytut Historii Nauki PAN, Warszawa 2016–2018, t. 2: *Lata 1992–2016*, ss. 477.

Rozdziały w monografiach

- Arabas I., *Natural and Medicinal Sciences: Nature and Man*, [w:] *Poland 100 Years*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 456–467.
- Arabas I., *Nauki przyrodnicze i medyczne – natura a człowiek*, [w:] *Polska 100 lat*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 456–467.
- Arabas I., *Nauki przyrodnicze i medyczne – natura a człowiek*, [w:] *Polska. Eseje o stuleciu*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 258–262.

- Arabas I., Bodnar L., *Источники для изучения истории естественного кабинета герцогини Анны Яблоновской в собрании спбф АРАН*, [w:] *Müller's Conference: Continuity and Traditions in Preserving and Studying Documentary Academic Heritage*, red. I. Tunkina, Renome, Petersburg 2018, s. 263–279.
- Bartnicka K., Dormus K., *The Commission of National Education 1773–1794: Schools in the Mazowsze Department*, [w:] *Research on the Commission of National Education and Its Schools: Achievements and Perspectives*, red. K. Bartnicka, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, s. 59–61.
- Bartnicka K., Dormus K., Wałęga A., *The Commission of National Education 1773–1794: An Introduction*, [w:] *Research on the Commission of National Education and Its Schools: Achievements and Perspectives*, red. K. Bartnicka, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, s. 9–13.
- Broniarczyk M., *Postulaty polskich pisarzy renesansowych dotyczące edukacji wojskowej młodzieży szlacheckiej w XVI wieku a ówczesna praktyka*, [w:] *Między obowiązkami, przywilejami a prawem Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku. Społeczeństwo w obronie państwa polsko-litewskiego*, red. A. Kalinowska i in., Zamek Królewski, Warszawa 2018, s. 339–355.
- Broniarczyk M., *Sejmiki koronne doby Wazów wobec kwestii oświaty i szkolnictwa. Zarys problematyki*, [w:] *Rzeczpospolita Wazów (1588–1648–1668). I Kongres Badaczy Epoki Wazów*, red. S. Augustowicz, A. Korytko, B. Krysztopa-Czupryńska, Olsztyn 2018, s. 14–15.
- Ciesielska D., *What Were Determinants Used for? A Case Study*, [w:] *XIV Österreichisches Symposium zur Geschichte der Mathematik „Vernachlässigte Teile der Mathematik und ihre Geschichte“*, red. Ch. Binder, Österreichische Gesellschaft für Wissenschaftsgeschichte, Miesenbach 2018, s. 163–176.
- Ciesielska D., Zwierzyńska J., *On David Hilbert Göttingen Lecture Course for Differential Equations*, [w:] *XIV Österreichisches Symposium zur Geschichte der Mathematik „Vernachlässigte Teile der Mathematik und ihre Geschichte“*, red. Ch. Binder, Österreichische Gesellschaft für Wissenschaftsgeschichte, Miesenbach 2018, s. 188–197.
- Daszkiewicz P., *Kórniczana w zbiorach biblioteki Narodowego Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu*, [w:] *Biologia i ekologia roślin drzewiastych*, red. A.M. Jagodziński, D. Tomaszewski, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2018, s. 124–125.
- Jasiński M., *Pochodnie komet a pochodnie wojny. Stanisław Lubieniecki (1623–1675) i astrologia kometarna*, [w:] *Żywioły. Motyw ognia w literaturze, kulturze i sztuce*, red. K. Arciszewska, U. Patocka-Sigłowy, Wydawnictwo UG, Gdańsk 2018, s. 59–71.
- Kaliszuk J., *Mendicant Friaries and Books in Medieval Poland*, [w:] *L'économie des couvents mendiants en Europe centrale. Bohême, Hongrie, Pologne (v. 1220–v. 1550)*, red. M.M. de Cevins, L. Viallet, Presses universitaires, Rennes 2018, s. 85–103.
- Kaliszuk J., *Skarbce pamięci. Księgozbiory kościelne*, [w:] *Przeszłość w kulturze średnio-wiecznej Polski*, red. J. Banaszkiewicz, A. Dąbrówka, P. Węcowski, Instytut Historii PAN, Neriton, Warszawa 2018, t. 1, s. 419–445.
- Kaliszuk J., *Święci kolońscy w kulcie Kościoła polskiego w XI–XII wieku*, [w:] *Pierwsze wieki chrześcijaństwa w Polsce (do roku 1200)*, red. J. Tyszkiewicz, K. Łukawski, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora, Pułtusk 2017 [recte 2018], s. 87–95.

- Lichocka H., *Ignacy Mościcki. Wynalazca i polityk*, [w:] *100 lat ochrony własności przemysłowej w Polsce. Księga jubileuszowa Urzędu Patentowego RP*, red. A. Adamczak, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 167–193.
- Lichocka H., *Szwajcaria – przybrana ojczyzna Ignacego Mościckiego*, [w:] *Prezydentowi prof. Ignacemu Mościckiemu – w 150. rocznicę urodzin*, red. B. Umińska, Muzeum Szlachty Mazowieckiej, Ciechanów 2018, s. 141–156.
- Łotysz S., *Erazm Jerzmanowski. Polak, który oświecił Amerykę*, [w:] *Światło w dziejach człowieka, sztuce, religii, nauce i technice*, red. J. Miziołek, Muzeum Podkarpackie, Krosno 2018, t. 2, s. 415–432.
- Łotysz S., *Zanim powstał Urząd Patentowy RP. Dyskusja wokół ustawodawstwa o ochronie własności przemysłowej w latach 1917–1918*, [w:] *100 lat ochrony własności przemysłowej w Polsce. Księga jubileuszowa Urzędu Patentowego RP*, red. A. Adamczak, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 194–209.
- Orłowski B., *Aleksander Józef Waligórski (1802–1873)*, [w:] *Polscy działacze emigracyjni w walce o niepodległość. Referaty sympozjalne*, red. J. Gmitruk, Z. Judycki, T. Skoczek, Fundacja Polonia Semper Fidelis, Warszawa 2018, s. 237–242.
- Orłowski B., *Brytyjskie patenty Polaków w okresie wielkiej emigracji (1832–1870)*, [w:] *100 lat ochrony własności przemysłowej w Polsce. Księga jubileuszowa Urzędu Patentowego RP*, red. A. Adamczak, Wolters Kluwer, Warszawa 2018, s. 242–268.
- Orłowski B., Michalski K., *Osiągnięcia techniczne – krajowi i światu...*, [w:] *Polska. Eseje o stuleciu*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 265–268.
- Orłowski B., Michalski K., *Technical Achievements – for Poland and the World*, [w:] *Poland 100 Years*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 468–475.
- Paciorek M., *Kuchnia chłopska, czyli o żywieniu się ludu wiejskiego na ziemiach polskich na przełomie XIX i XX wieku w opinii ówczesnych doniesień prasowych*, [w:] *Historia diety i kultury odżywiania*, red. B. Płonka-Syroka, H. Grajeta, A. Syroka, Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich, Wrocław 2018, t. 1, s. 157–178.
- Paciorek M., *Ochrona zdrowia żołnierzy w okresie II RP. Rola i zadania lekarzy wojskowych*, [w:] *Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*, red. B. Urbanek, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, s. 395–413.
- Piekarski M., *Kręta droga kariery naukowej kobiety muzykologa. Bronisławy Wójcik-Keuprulian zmagania z dyscypliną i profesorem*, [w:] *KobiECE dwudziestolecie 1918–1939*, red. R. Sioma, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2018, s. 523–547.
- Ratmanov P., Łotysz S., Czajewski J., *Polscy lekarze w Harbinie w pierwszej połowie XX wieku*, [w:] *Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*, red. B. Urbanek, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, s. 439–454.
- Schiller-Walicka J., *Instytucje – uczelnie, instytuty, stowarzyszenia naukowe*, [w:] *Polska 100 lat*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 418–429.
- Schiller-Walicka J., *Instytucje – uczelnie, instytuty, stowarzyszenia naukowe*, [w:] *Polska. Eseje o stuleciu*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 239–244.
- Schiller-Walicka J., *Institutions: Universities, Institutes, Scientific Associations*, [w:] *Poland 100 Years*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 418–429.
- Siewierski T., *General Mannerheim and the Polish-Finnish Relations*, [w:] *Mannerheim and Polish-Finnish Political and Military Relations 1917–1946*, red. T. Siewierski, Muzeum Łazienki Królewskie, Warszawa 2018, s. 11–13.

- Siewierski T., *Generał Mannerheim i relacje polsko-fińskie. Wstęp*, [w:] *Mannerheim oraz polsko-fińskie relacje wojskowe i polityczne w latach 1917–1946*, red. T. Siewierski, Muzeum Łazienki Królewskie, Warszawa 2018, s. 11–13.
- Soszyński J., *Martini Poloni Continuatio Coloniensis: A Historiographical Misapprehension*, [w:] *Hadi és más nevezetes történetek. Tanulmányok Veszprémy László tiszteletére*, red. K.M. Kincses, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest 2018, s. 477–482.
- Szumski J., *Sowietyzacja ludności polskiej BSRR. Życie kulturalne, oświatowe i religijne*, [w:] *Polacy na Białorusi (od końca XIX do początku XXI wieku)*, red. T. Gawin, M. Piarkarski, Studium Europy Wschodniej UW, Konsulat Generalny RP, Warszawa–Grodno 2017–2018, t. 2: *Polityka, społeczeństwo, kultura*, s. 443–458.
- Szyller S., *Das Sacramentarium Tinencense. Zur Geschichte und zu ausgewählten kodikologischen Fragen*, [w:] *Das Sakramentar aus Tyniec. Eine Prachthandschrift des 11. Jahrhunderts und die Beziehungen zwischen Köln und Polen in der Zeit Kasimirs des Erneuerers*, red. K.G. Beuckers, A. Bihrer, Böhlau, Wiedeń–Kolonja–Weimar 2018, s. 51–65.
- Szyller S., *O rękopisie „Sur les chevaux orientaux”*, [w:] W.S. Rzewuski, *O koniach wschodnich i wywodzących się z ras orientalnych*, oprac. T. Majda, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2017 [recte 2018], t. 3: *Eseje*, s. 41–59.
- Trojanowska A., *Walery Włodzimirski (1854–1939). „Lwowski Faust”, farmaceuta, patriot, społecznik*, [w:] *Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*, red. B. Urbanek, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, s. 467–479.
- Urbanek B., *Lekarze kresowi a dylematy praktyki medycznej w drugiej połowie lat dwudziestych do 1939*, [w:] *Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*, red. B. Urbanek, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, s. 33–50.
- Urbanek B., *Medycyna w II RP. Medicine in Interwar Poland*, [w:] *Medycyna polska. Złota księga medycyny polskiej. Polish Medicine: Golden Book of Polish Medicine*, red. F. Wiśniewski, Quixi Media, Bydgoszcz 2018, s. 136–155.
- Urbanek B., *Tytułem wprowadzenia*, [w:] *Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*, red. B. Urbanek, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, s. 9–11.
- Włodarczyk J., *Mathematical and Physical Sciences: Explaining the Universe*, [w:] *Poland 100 Years*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 444–455.
- Włodarczyk J., *Nauki matematyczno-fizyczne – objaśnianie wszechświata*, [w:] *Polska 100 lat*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 444–455.
- Włodarczyk J., *Nauki matematyczno-fizyczne – objaśnianie wszechświata*, [w:] *Polska. Eseje o stuleciu*, red. M. Kleiber i in., Bosz, Olszanica 2018, s. 253–256.
- Wyka E., *Szkoła Dominikanów w Grodnie, rok 1793*, [w:] *Grodnae et Orbi. Гарадскія суольнасці і гарадское асяроддзе XIV–XX стст.*, red. A. Радюк, В. Галбовіч, Янушкевіч, Mińsk 2018, s. 110–122.

Redakcja monografii wieloautorskich

- Mannerheim and Polish-Finnish Political and Military Relations 1917–1946*, red. T. Siewierski, Muzeum Łazienki Królewskie, Warszawa 2018, ss. 184.
- Mannerheim oraz polsko-fińskie relacje wojskowe i polityczne w latach 1917–1946*, red. T. Siewierski, Muzeum Łazienki Królewskie, Warszawa 2018, ss. 184.

- Materiały XII Konferencji „Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych”, red. M. Madziarz, A.J. Wójcik, Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii PWr, Wrocław 2018, ss. 67.
- Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939, red. B. Urbanek, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, ss. 592.
- Polacy na Białorusi (od końca XIX do początku XXI wieku), red. T. Gawin, M. Piekarski, Studium Europy Wschodniej UW, Konsulat Generalny RP, Warszawa–Grodno 2017–2018, t. 2: Polityka, społeczeństwo, kultura, ss. 674.
- Research on the Commission of National Education and Its Schools: Achievements and Perspectives, red. K. Bartnicka, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018, ss. 154.

Publikacje ukazujące się w czasopismach recenzowanych, wyróżnionych przez Journal Citation Reports (JCR, lista A)

- Ciesielska D., Ciesielski K., *Equidecomposability of Polyhedra: A Solution of Hilbert's Third Problem in Kraków Before ICM 1900*, „The Mathematical Intelligencer” 2018, t. 40, nr 2, s. 55–63, DOI 10.1007/s00283-017-9748-4.
- Daszkiewicz P. i in., *Lessons from Białowieża Forest on the History of Protection and the World's First Reintroduction of a Large Carnivore*, „Conservation Biology” 2018, t. 32, nr 4, s. 808–816.
- Daszkiewicz P., Samojlik T., *Corrected Date of the First Description of Aurochs Bos Primitivus (Bojanus, 1827) and Steppe Bison Bison Priscus (Bojanus, 1827)*, „Mammal Research” 2018, t. 63, nr 6, s. 1–2, DOI 10.1007/s13364-018-0389-6.
- Szubiakowski J., Włodarczyk J., *The Solar Dial in the Olsztyn Castle: Its Construction and Relation to Copernicus*, „Journal for the History of Astronomy” 2018, t. 49, nr 2, s. 158–195, DOI 10.1177/0021828618776057.
- Włodarczyk J., Kremer R.L., Hughes H.C., *Edward Gresham, Copernican Cosmology, and Planetary Occultations in Pre-Telescopic Astronomy*, „Journal for the History of Astronomy” 2018, t. 49, nr 3, s. 269–305, DOI 10.1177/0021828618790302.

Publikacje w czasopismach naukowych nieposiadających współczynnika wpływu impact factor (IF), wymienionych w części B wykazu MNiSW

- Arabas I., Czyż L.M., *Pod patronatem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego. Promocja wspomnień magistry Antoniny Leśniewskiej w Instytucie Polskim w Petersburgu*, „Farmacja Polska” 2018, t. 74, nr 6, s. 356–359.
- Arabas I., Czyż L.M., *Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne na stulecie odzyskania niepodległości*, „Farmacja Polska” 2018, t. 74, nr 11, s. 651–654.
- Arabas I., Czyż L.M., *Święto polskiej farmacji w Instytucie Polskim w Madrycie*, „Farmacja Polska” 2018, t. 74, nr 7, s. 411–412.
- Bienias B., *Rozstrzygnięcie szóstej edycji Nagrody im. Jana Jędrzejewicza*, „Nauka Polska. Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój” 2018, t. 52, s. 340–341.
- Broniarczyk M., *O senatorach koronnych za Władysława IV*, „Kwartalnik Historyczny” 2018, t. 125, nr 1, s. 149–166.
- Ciesielska D., *Recepcja polskich szkolnych podręczników do matematyki w latach 2010–2017*, „Opinie Edukacyjne Polskiej Akademii Umiejętności. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych” 2017 [recte 2018], t. 15, s. 123–132.

- Ciesielska D., Szczepański J., *Szkolny podręcznik do matematyki z perspektywy czterdziestu lat (1975–2015)*, „Opinie Edukacyjne Polskiej Akademii Umiejętności. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych” 2017 [recte 2018], t. 15, s. 101–122.
- Daszkiewicz P., *Johann Daniel Titius (1729–1796), uczoney z Chojnic, a klasyfikacja Linneusza (1707–1788)*, „Zeszyty Chojnickie” 2017 [recte 2018], t. 33, s. 143–147.
- Daszkiewicz P., *Lasy Rzeczypospolitej, francuscy przyrodnicy i podróżnicy, Fontainebleau, artyści i problem „martwych drzew”*, „Studia i Materiały Ośrodka Kultury Leśnej” 2018, t. 17, s. 103–111.
- Daszkiewicz P., Samojlik T., *Pierwotny, dziewiczy, naturalny. Określenia lasu we francuskiej dyskusji przełomu XVIII i XIX wieku i obecnie*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego” 2018, t. 66, s. 97–101.
- Daszkiewicz P., Samojlik T., *Żubry i Puszcza Białowieska we francuskim piśmie popularno-naukowym „La Nature”*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2018, t. 27, nr 1, s. 117–123.
- Domoradzki S., Karpińska K., *O egzaminie maturalnym z matematyki na obszarze zaboru pruskiego od XVIII do początku XX wieku*, „Antiquitates Mathematicae” 2017 [recte 2018], t. 11, s. 157–201, DOI 10.14708/am.v11i0.5649.
- Kokowski M., *Bibliografia prac filologa, prozaika i historyka farmacji Zbigniewa Beli (1949–2018)*, „Studia Historiae Scientiarum” 2018, t. 17, s. 601–617, DOI 10.4467/2543702XSHS.18.024.9344.
- Kokowski M., *Bibliography of the Works by Piotr Flin (1945–2018), an Astronomer and Exact Sciences Historian*, „Studia Historiae Scientiarum” 2018, t. 17, s. 549–582, DOI 10.4467/2543702XSHS.18.022.9342.
- Kokowski M., *Evolutionary Transformation of the Journal (Part 5)*, „Studia Historiae Scientiarum” 2018, t. 17, s. 13–16, DOI 10.4467/2543702XSHS.18.001.9321.
- Kokowski M., *Ewolucyjna transformacja czasopisma (cz. 5)*, „Studia Historiae Scientiarum” 2018, t. 17, s. 17–22, DOI 10.4467/2543702XSHS.18.002.9322.
- Kokowski M., *Podstawowe zastrzeżenia wobec projektu i uchwalonej Ustawy 2.0 vel Konstytucji dla Nauki*, „Studia Historiae Scientiarum” 2018, t. 17, s. 453–476, DOI 10.4467/2543702XSHS.18.016.9336.
- Kokowski M., *The Report on the Activities of the PAU Commission on the History of Science in 2017–2018*, „Studia Historiae Scientiarum” 2018, t. 17, s. 523–526, DOI 10.4467/2543702XSHS.18.019.9339.
- Kokowski M., *Sprawozdanie Komisji Historii Nauki PAU w 2017–2018 roku*, „Studia Historiae Scientiarum” 2018, t. 17, s. 527–530, DOI 10.4467/2543702XSHS.18.020.9340.
- Lichočka H., „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” (1992–2018), „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2018, t. 27, nr 1, s. 9–39.
- Lichočka H., *Wojciech Kroszczyński, „Krótka historia niektórych wzorów związków organicznych”*, „Wiadomości Chemiczne” 2018, t. 72, nr 5–6, s. 353–354.
- Łotysz S., *Kraków czy Tarchomin? Historia sporu o lokalizację fabryki penicyliny przekazanej Polsce w ramach programu pomocowego UNRRA (1946–1947)*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2018, t. 27, nr 1, s. 289–310.
- Łotysz S., *Penicylina i protezy. Pomoc UNRRA w odbudowie polskiego przemysłu medycznego po drugiej wojnie światowej*, „Kultura Współczesna” 2018, nr 3, s. 118–130.

- Łotysz S., *Rzeczoznawcy budowlani w sporze o lokalizację pierwszej polskiej fabryki penicyliny*, „Materiały Budowlane” 2018, nr 3, s. 64–65.
- Łotysz S., *Wielkie przedsięwzięcia techniczne i przemysłowe*, „Przegląd Techniczny” 2018, nr 24, s. 27–29.
- Maślanka K., *Piotr Flin (1945–2018). Wspomnienie*, „Studia Historiae Scientiarum” 2018, t. 17, s. 534–548, DOI 10.4467/2543702XSHS.18.021.9341.
- Schiller-Walicka J., *Sprawozdanie z działalności Kasy im. Józefa Mianowskiego – Fundacji Popierania Nauki od października 2017 roku do października 2018 roku*, „Nauka Polska. Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój” 2018, t. 52, s. 333–339.
- Trojanowska A., *XII edycja Przeglądu Prac Magisterskich z Zakresu Historii Farmacji*, „Farmacja Polska” 2018, t. 74, nr 2, s. 85–86.
- Tucholski Z., *Uwarunkowania konserwatorskie i techniczne odbudowy zabytkowego taboru kolejowego*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2018, t. 27, nr 1, s. 265–287.
- Wiśniewska M., *Fortis mulieribus. Zakonne sprawiedliwe wśród narodów świata*, „Życie Konsekrowane” 2018, nr 3–4, s. 96–112.
- Wójcik A.J., Nabelec W., *Borowiny uzdrowiska w Kamieniu Pomorskim*, „Czasopismo Aptekarskie” 2018, nr 5, s. 27–32.
- Wyka E., *Muzeum uczelniane w służbie społeczności akademickiej*, „Opuscula Musealia” 2017 [recte 2018], t. 25, s. 127–133, DOI 10.4467/20843852.OM.17.012.9609.
- Zamecki S., *W stulecie powstania periodyku „Nauka Polska. Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój”*, „Nauka Polska. Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój” 2018, t. 52, s. 187–238.

Publikacje w czasopismach znajdujących się w bazie European Reference Index for the Humanities (ERIH), wymienionych w części C wykazu MNiSW

- Arabas I., Czyż L.M., *Statuetka mgr farm. Antoniny Leśniewskiej wręczona szczególnie zasłużonym dla rozwoju historii farmacji*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 3, s. 220–224.
- Bienias B., *Międzynarodowa konferencja „Nicolaus Copernicus in the 21st Century: Context, Resources, Methods”*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 4, s. 170–172.
- Bienias B., *Nagroda im. Jana Jędrzejewicza przyznana po raz szósty*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 4, s. 173–174.
- Bienias B., *Relacja z międzynarodowej konferencji naukowej ESHS 2018 w Londynie*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 4, s. 175–176.
- Daszkiewicz P., *Dziewiętnastowieczna francuska próba zakupu gdańskiej kolekcji bursztyków Georga Carla Berendta (1790–1850)*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 1, s. 119–122, DOI 10.4467/0023589XKHNT.18.005.9458.
- Daszkiewicz P., *List Jana Bernarda Milego (1789–1839) do Henriego-Marie Ducrotaya de Bleinville’a (1777–1850) w zbiorach Biblioteki Głównej Narodowego Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 3, s. 149–152.
- Daszkiewicz P., *Prezentacja „Organonu” w Comité des travaux historiques et scientifiques na posiedzeniu 15 lutego 2018 roku*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 2, s. 195.

- Daszkiewicz P., Edel Ph., *Egzemplarz „Anatome testudinis europaeae” ze zbiorów Biblioteki Wróblewskich w Wilnie. Interesujący dokument historii nauki*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 3, s. 153–154, DOI 10.4467/0023589XKHNT.18.023.9514.
- Daszkiewicz P., Iwan D., *List Jules’a Pierre’a Verreaux (1807–1873) do Antoniego Wagi (1799–1890). Interesujący dokument historii zoologii*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 2, s. 99–105, DOI 10.4467/0023589XKHNT.18.011.9464.
- Jasiński M., *Dyletancki kompilator Stanisław Lubieniecki. Polemika z artykułem Sylwii Konarskiej-Zimnickiej „«Theatrum cometicum» Stanisława Lubienieckiego młodszego jako przykład zainteresowań astronomiczno-astrologicznych arian”*, „Res Historica” 2017 [recte 2018], nr 44, s. 289–314.
- Kaliszuk J., *Edward Potkowski i jego dzieło*, „Studie o rukopisach” 2018, t. 48, s. 207–222.
- Lichočka H., *Działalność naukowo-badawcza Zakładu Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki w 2017 roku*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 3, s. 174–183.
- Łotysz S., *Konferencje ICOHTEC w latach 2014–2018*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 3, s. 225–230.
- Łotysz S., *Transeuropejska droga wodna przez Polesie a kwestia jego osuszenia w II Rzeczpospolitej*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 1, s. 7–37, DOI 10.4467/0023589XKHNT.18.001.9454.
- Piekarski M., *A Post-Doctorate in Musicology: Bronisława Wójcik-Keuprulian and Her Path to a Scientific Career*, „Acta Poloniae Historica” 2018, t. 117, s. 159–193.
- Rymsza B., Mistewicz A., Tucholski Z., *Kierbedź Bridge: A History of the First Permanent Bridge Across the Vistula River in Warsaw*, „Icon: Journal of the International Committee for the History of Technology” 2017 [recte 2018], t. 23, s. 145–166.
- Schiller-Walicka J., *Działalność badawcza Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki w 2017 roku*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 3, s. 184–194.
- Szumski J., *Historyk czy szpieg? Zachodni historycy w sowieckich archiwach. Sheila Fitzpatrick, „A Spy in the Archives: A Memoir of Cold War Russia”*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 4, s. 141–152, DOI 10.4467/0023589X KHNT.18.031.9522.
- Trojanowska A., *XII Przegląd Prac Magisterskich z Zakresu Historii Farmacji*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 2, s. 200–202.
- Trojanowska A., *Pracownia Chemiczno-Analityczna Warszawskiego Towarzystwa Farmaceutycznego w latach 1897–1914 (w świetle „Wiadomości Farmaceutycznych”)*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 3, s. 63–90, DOI 10.4467/0023589XKHNT.18.019.9510.
- Tucholski Z., *Inżynier Henryk Genello (1872–1948). Szkic do portretu zapomnianego architekta kolejowego*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2018, t. 63, nr 1, s. 65–87, DOI 10.4467/0023589XKHNT.18.003.9456.
- Urbanek B., *Jan Bohdan Gliński, „Słownik biograficzny lekarzy i farmaceutów – ofiar drugiej wojny światowej”, t. 6, „Medycyna Nowożytna. Studia nad Kulturą Medycyną”* 2018, t. 24, nr 2, s. 217–218.
- Urbanek B., *Kariery naukowe kobiet na Wydziale Lekarskim USB w Wilnie w okresie międzywojennym (1919–1939)*, „Medycyna Nowożytna. Studia nad Kulturą Medycyną” 2018, t. 24, nr 1, s. 81–96.

- Urbanek B., *Maria J. Turos*, „*Dominique Jean Larrey (1766–1842). Chirurg Wielkiej Armii*”, „*Medycyna Nowożytna. Studia nad Kulturą Medyczną*” 2018, t. 24, nr 2, s. 209–212.
- Zamecki S., *Na marginesie książki Przemysława Wewióra „Wstępując w ślady Salomona. Religia i nauka w myśli Francisca Bacona”*, „*Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*” 2018, t. 63, nr 2, s. 143–168, DOI 10.4467/0023589XKHNT.18.014.9467.

Pozostałe publikacje naukowe

- Arabas I., *Festiwal Nauki. O książce Jabłonowskiej, która „pierwsza w kraju naszym [...] historii naturalnej naukę zaszczyć wielkim kosztem przedsięwzięła...”*, „*Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie*” 2018, t. 50, nr 10, s. 34–36.
- Bienias B., Włodarczyk J., *Edward Gresham and Copernicanism in Shakespeare’s England*, „*Annual Report of the Polish Academy of Sciences*” 2018, t. 19, s. 10–12.
- Broniarczyk M., *Kilka uwag w sprawie najwcześniejszych wzmianek o Rawie Mazowieckiej*, „*Głos Rawy Mazowieckiej i Okolicy*” 2018, nr 31, s. 16.
- Daszkiewicz P., *L’exposé d’Adam Ferdynand Adamowicz (1802–1881) à la Société botanique de France. Un document important pour l’histoire des sciences*, „*Annales du Centre scientifique à Paris de l’Académie polonaise des sciences*” 2018, t. 19, s. 285–288.
- Daszkiewicz P., *Narodowe Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu. Miejsce pamięci prac polskich przyrodników XIX wieku*, Muzeum Pamięci, muzeumpamieci.umk.pl/p=2979.
- Daszkiewicz P., *Orędownik niepodległości Polski*, „*Gazeta Obywatelska*” 2018, nr 181, s. 16.
- Daszkiewicz P., Edel Ph., *Le „Parergon” de L.H. Bojanus (1821). Un précieux opuscule scientifique édité à Vilnius*, „*Cahiers Lituanien*” 2018, t. 17, s. 41–43.
- Jarosz D., *Nie tylko represje i opór*, wywiad przeprowadzili A. Skalimowski, M. Przeperski, „*Nowe Książki*” 2018, nr 6, s. 4–8.
- Jasiński M., *Rzut przyziemia świątyni nauki. Aleksandra Wójtowicz*, „*Metamorfozy Pałacu Staszica*”, „*Nowe Książki*” 2018, nr 7–8, s. 23–24.
- Karpińska K., *Geometria Mikołaja Kopernika. O cięciwach w kole*, „*Matematyka*” 2018, nr 6, s. 40–49.
- Karpińska K., *O sposobie oceniania z matematyki. Gimnazjum w Inowrocławiu na przełomie XIX i XX wieku*, „*Matematyka*” 2018, nr 3, s. 34–39.
- Karpińska K., *Pierwsze egzaminy maturalne z matematyki na ziemiach polskich (1789–1805)*, „*Matematyka*” 2018, nr 4, s. 42–49.
- Karpińska K., *Trygonometria płaska w gimnazjalnym nauczaniu matematyki w XIX wieku (cz. 1)*, „*Matematyka*” 2018, nr 1, s. 41–49.
- Karpińska K., *Trygonometria płaska w gimnazjalnym nauczaniu matematyki w XIX wieku (cz. 2)*, „*Matematyka*” 2018, nr 2, s. 40–49.
- Karpińska K., *Wpływ odzyskania niepodległości przez Polskę na nauczanie matematyki w szkołach średnich*, „*Matematyka*” 2018, nr 5, s. 43–48.
- Kokowski M., *Prawo powinno być sprawiedliwe także dla szeregowych pracowników instytutów Polskiej Akademii Nauk*, wywiad przeprowadziła M. Suchodolska, „*Dziennik Gazeta Prawna*” 2018, nr 149, s. B10.
- Kurkowski J., *Grabianka Tadeusz Laurenty*, Polski Petersburg, www.polskipetersburg.pl/hasla/grabianka-tadeusz-laurenty.
- Lichocka H., *Jędrzeja Śniadeckiego pierwiastki promieniste*, „*Niedziałki*” 2018, t. 24, nr 4, s. 83–91.

- Łotysz S., *Inventing Independence: Negotiating the Industrial Property Law for Future Poland at the End of the First World War*, „International Journal of Legal Studies” 2018, nr 1, s. 319–336.
- Majewski P., *Odbudowa miała swój czas*, wywiad przeprowadził A. Skalimowski, „Nowe Książki” 2018, nr 5, s. 4–9.
- Maślanka K., *Piotr Flin (1945–2018) i krakowska astronomia*, „Częstochowski Kalendarz Astronomiczny” 2018, t. 14, s. 99–110.
- Milian A., Preidl W., Wójcik A.J., *Życie osady górniczej w XVI wieku w świetle zachowanych dokumentów ikonograficznych*, [w:] *Materiały XII Konferencji „Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych”*, red. M. Madziarz, A.J. Wójcik, Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii PWr, Wrocław 2018, s. 47–48.
- Orłowski B., Michalski K., *Jak polscy wynalazcy zrewolucjonizowali świat*, „Nowe Państwo” 2018, nr 11, s. 40–47.
- Orłowski B., Michalski K., *Wielcy polscy wynalazcy i konstruktorzy*. *Kalendarium*, „Do Rzeczy” 2018, nr 45, s. 72–82.
- Piekarski M., *Muzyka Lwowa i Krakowa. Wspólne tradycje na przestrzeni wieków*, „Cracovia Leopoldis” 2018, nr 1, s. 39–43.
- Piekarski M., *Muzykolodzy w życiu muzycznym międzywojennego Lwowa*, „Forum Muzykologiczne” 2018, t. 8, s. 84–101.
- Piekarski M., *Muzykolodzy z Uniwersytetu Jana Kazimierza w badaniach nad przeszłością muzyczną Lwowa i ziemi lwowskiej*, „Przegląd Wschodni” 2018, t. 14, nr 4, s. 913–926.
- Preidl W., Wójcik A.J., *Zenon Duda. Dorobek w dziedzinie zabezpieczania obiektów historycznych*, [w:] *Materiały XII Konferencji „Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych”*, red. M. Madziarz, A.J. Wójcik, Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii PWr, Wrocław 2018, s. 7–8.
- Schiller-Walicka J., *Александр Львович Блок (1852–1909). Портрет несостоявшегося человека и ученого*, „Новая Польша” 2018, nr 7–8, s. 102–115.
- Siewierski T., *Ambasadorowie polskiej historii. Robert Stobiecki*, „Klio za wielką wodą. Polscy historycy w Stanach Zjednoczonych po 1945 roku”, „Nowe Książki” 2018, nr 6, s. 12–13.
- Siewierski T., *Artysta, historyk, muzeolog. Życie i działalność Bronisława Gembarzewskiego*, „Bezpieczeństwo, Obronność, Socjologia” 2018, nr 9–10, s. 83–112.
- Siewierski T., *Historyczka uwikłana w historię*, „Ale Historia” 2018, nr 32, s. 8.
- Siewierski T., *Piękna księga niepodległej. Michał Kleiber (red.)*, „Polska. Eseje o stuleciu”, „Nowe Książki” 2018, nr 12, s. 50–51.
- Siewierski T., *Portret archiwozercy. Piotr Biliński*, „Władysław Konopczyński (1880–1952). Człowiek i dzieło”, „Nowe Książki” 2018, nr 11, s. 76–77.
- Siewierski T., *Sprawiedliwa i inni. Anna Bikont*, „Sendlerowa. W ukryciu”, „Nowe Książki” 2018, nr 7–8, s. 10–11.
- Siewierski T., *Targalski Jerzy Wojciech*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, red. A. Romanowski, PAU, Ossolineum, Kraków–Wrocław 1935–2018, t. 52, s. 232–233.
- Skalimowski A., *Północna MDM. Zabudowa ulicy Nowotki w Warszawie*, „Kronika Warszawy” 2018, nr 1, s. 74–87.
- Tucholski Z., *Bilans kolejnictwa II RP należy ocenić zdecydowanie pozytywnie*, wywiad przeprowadził M. Szukała, *Dzieje.pl*, 9 XII 2018, dzieje.pl/aktualnosci/dr-z-tucholski-bilans-kolejnictwa-ii-rp-nalezy-ocenic-zdecydowanie-pozytywnie.

- Tucholski Z., *Elektryfikacja linii kolejowej Pruszków–Warszawa–Otwock*, „Rocznik Józefowski” 2017 [recte 2018], t. 3, s. 121–126.
- Tucholski Z., *Historia Kolei Nadwiślańskiej*, „Rocznik Józefowski” 2017 [recte 2018], t. 3, s. 77–99.
- Tucholski Z., *Kotły parowe parowozów 0-2-0 typu „Danzig” Henschel 12324/1919 i 16914/1919, zastosowane do napędu pomp na stacjach wodnych Jędrzejowskiej Kolei Wąskotorowej*, „Stalowe Szlaki” 2018, nr 3, s. 40–41.
- Tucholski Z., *Państwowa Wytwórnia Prochu w Pionkach*, „Mówią Wieki” 2018, nr 9, s. 93–96.
- Włodarczyk J., *Księżycowa układanka*, „Przekrój” 2018, nr 4, s. 27–28.
- Włodarczyk J., *O Koperniku i historii astronomii. Kilka uwag w związku z Księżycem i Aldebaranem*, „Urania. Postępy Astronomii” 2018, t. 89, nr 3, s. 18–21.
- Wójcik A.J., *Mining and Geological Investigations of Józef Cieszkowski in England, Belgium and France (1825–1827)*, „Annual Record of the International Commission on the History of Geological Sciences” 2018, t. 50, s. 55–58.
- Wójcik A.J., *Multimedia – dobrodziejstwo czy przekleństwo w muzeum górniczym*, [w:] *Dziedzictwo przemysłowe i techniczne. Rewitalizacja, architektura, wyposażenie*, red. N.N., Stara Kopalnia, Wałbrzych 2018, s. 20–21.
- Wójcik A.J., *Słowo od recenzenta*, „Rocznik Muzeum Częstochowskiego” 2018, t. 17, s. 9–12.
- Wójcik A.J., Nabielec W., *Peloidy Kamienia Pomorskiego. Historia rozpoznania i wykorzystania*, [w:] *XXVII Sympozjum Historii Farmacji „Aptekarze na drogach do Niepodległej”*, red. J. Nieznanowska, Stargard 2018, s. 21–22.

Daniel Sunderland
Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN
ORCID 0000-0002-7397-9614

Referaty pracowników Instytutu Historii Nauki PAN wygłoszone w 2018 roku na konferencjach polskich i zagranicznych oraz na zaproszenie instytucji naukowych

- Arabas I., *Nieprzetartym szlakiem* – wystąpienie na konferencji o wspomnieniach Antoniny Leśniewskiej, zorganizowanej przez Instytut Polski, Petersburg, 16 IV 2018.
- Arabas I., *Patronka warszawskiego Muzeum Farmacji, mgr farm. Antonina Leśniewska. Historia walki o wyższe farmaceutyczne wykształcenie kobiet* – wystąpienie na konferencji *100 lat polskich leków*, zorganizowanej przez Instytut Polski, Petersburg, 17 IV 2018.
- Arabas I., *Podlaska kolekcja roślin księżnej Anny Jabłonowskiej* – wystąpienie na Konferencji Zielarskiej Kobiet, zorganizowanej przez Zakład Chemii Fizycznej WUM i Państwową Wyższą Szkołę Zawodową w Krośnie, Koryciny, 29 VI–1 VII 2018.
- Arabas I., *Zbiory Gabinetu Historii Naturalnej księżnej Anny Jabłonowskiej na podstawie dokumentów petersburskiego Archiwum Rosyjskiej Akademii Nauk* – wystąpienie na konferencji, zorganizowanej przez Sekcję Historii Botaniki Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Kraków, 24 V 2018.
- Arabas I., Bodnar L., *Источники для изучения истории естественного кабинета герцогини Анны Яблоновской в собрании спбф АРАН* – wystąpienie na konferencji *Müller Readings: Continuity and Traditions in Preserving and Working on Documents Regarding Academic Heritage*, zorganizowanej przez Санкт-Петербургский научный центр РАН, Санкт-Петербургский филиал архива РАН i Русско-немецкий центр встреч, Petersburg, 24–26 V 2018.
- Bartnicka K., Dormus K., Wałęga A., *The Commission of National Education 1773–1794: An Introduction* – wystąpienie na konferencji *Research on the Commission of National Education and Its Schools: Achievements and Perspectives*, zorganizowanej przez Instytut Historii Nauki PAN, Poznań, 10–12 VI 2018.
- Bartnicka K., Dormus K., *The Commission of National Education 1773–1794: Schools in the Mazowsze Department* – wystąpienie na konferencji *Research on the Commission of National Education and Its Schools: Achievements and Perspectives*, zorganizowanej przez Instytut Historii Nauki PAN, Poznań, 10–12 VI 2018.
- Bienias B., *Edward Gresham's "Astrosterion" (1603) and the "Copernican Paradox"* – wystąpienie na European Society for the History of Science Biennial Conference, Londyn, 14–17 IX 2018.
- Broniarczyk M., *Aktywność senatorów z województwa rawskiego na sejmach doby Wazów (1587–1668)* – wystąpienie na konferencji *Senat w niepodległej Rzeczypospolitej*, zorganizowanej przez Senat RP oraz Instytut Nauk Historycznych UKSW, Warszawa, 23 X 2018.
- Broniarczyk M., *Sejmiki koronne doby Wazów wobec kwestii oświaty i szkolnictwa. Zarys problematyki* – wystąpienie na Kongresie Badaczy Epoki Wazów Rzeczpospolita

- Wazów (1588–1648–1668), zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Historyczne i Wydział Humanistyczny UWM, Olsztyn, 6–8 IX 2018.
- Ciesielska D., *Matematyka w Warszawie* – wystąpienie na konferencji *Polska szkoła matematyczna a dorobek kryptologów. Złamanie szyfrów Armii Czerwonej w wojnie 1920 roku i szyfru Enigmy*, zorganizowanej przez Federację Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych, Stowarzyszenie Elektryków Polskich i Polskie Towarzystwo Informatyczne, Warszawa, 16 X 2018.
- Ciesielska D., *Poles in Göttingen: A Difficult Struggle for the Unity* – wystąpienie na European Society for the History of Science Biennial Conference, Londyn, 14–17 IX 2018.
- Ciesielska D., *Polish Mathematicians and Scientists at the University of Göttingen: How the Internationalization of Mathematics Works* – wystąpienie na warsztatach *Future Challenges in the History of Science*, zorganizowanych przez Max-Planck-Institut für Wissenschaftsgeschichte, Berlin, 9 III 2018.
- Ciesielska D., *What Were Determinants Used For? A Case Study* – wystąpienie na Österreichisches Symposium zur Geschichte der Mathematik *Vernachlässigte Teile der Mathematik und ihre Geschichte*, Miesenbach, 29 IV–5 V 2018.
- Ciesielska D., Zwierzyńska J., *On David Hilbert's Differential Equations Lecture Course in Göttingen Before WWI* – wystąpienie na Österreichisches Symposium zur Geschichte der Mathematik *Vernachlässigte Teile der Mathematik und ihre Geschichte*, Miesenbach, 29 IV–5 V 2018.
- Daszkiewicz P., *Introdukcje, aklimatyzacje zwierząt i polowania na ziemiach Polski w latach 1795–1918* – wystąpienie na Kongresie Kultury Łowieckiej *Łowy i historia*, zorganizowanym przez Polski Związek Łowiecki, Pułtusk, 16 VI 2018.
- Daszkiewicz P., *Kórniczana w zbiorach biblioteki Narodowego Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu* – wystąpienie na konferencji *Biologia i ekologia roślin drzewiastych*, zorganizowanej przez Instytut Dendrologii PAN, Kórnik–Poznań, 11–15 VI 2018.
- Daszkiewicz P., *La liste des insectes des environs de Boulogne-sur-Mer de Georges Dumont de Courset (1746–1824). Un exemple d'inventaire naturaliste au XVIIIe siècle* – wystąpienie na konferencji *Histoire, acteurs, politiques et perspectives des politiques d'inventaire des patrimoines naturel et archéologique*, zorganizowanej przez Comité des travaux historiques et scientifiques, Réunion des musées métropolitains Rouen Normandie i Fabrique des savoirs, Rouen, 10 XI 2018.
- Daszkiewicz P., *Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu. Miejsce pamięci polskich przyrodników* – wystąpienie na seminarium muzealnym, zorganizowanym przez Instytut Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa UMK, Toruń, 27 X 2018.
- Daszkiewicz P., *Le réseau français des collaborateurs du Cabinet zoologique de Varsovie pendant la seconde moitié du XIXe siècle* – wystąpienie na Congrès national des sociétés historiques et scientifiques *La transmission des savoirs*, zorganizowanym przez Comité des travaux historiques et scientifiques, Paryż, 26 V 2018.
- Daszkiewicz P., *Quelques souvenirs de naturalistes polonais à Paris* – wystąpienie na konferencji *180 ans de la Société pour la protection des souvenirs et tombeaux historiques polonais en France*, zorganizowanej przez Société historique et littéraire polonaise, Ambasadę RP we Francji, Stację Naukową PAN, Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika” oraz Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW, Paryż, 20–21 IX 2018.

- Jasiński M., *Stanisław Lubieniecki and Johannes Hevelius: (Extra)ordinary "Men of Letters"* – wystąpienie na European Society for the History of Science Biennial Conference, Londyn, 14–17 IX 2018.
- Jasiński M., *Między latynizacją a bizantynizacją. Spuścizna artystyczna unitów warszawskich* – wystąpienie na konferencji *Wrota Wschodu – bramy Zachodu. Sztuka i kultura Wschodu na ziemiach polskich od średniowiecza po czasy współczesne*, zorganizowanej przez Koło Naukowe Studentów Historii Sztuki UWr, Wrocław, 23 III 2018.
- Jasiński M., *Los prawosławnych z terenu Królestwa Polskiego w latach pierwszej wojny światowej na przykładzie wspomnień ks. Terencjusza Teodorowicza* – wystąpienie na konferencji *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия*, zorganizowanej przez Polską Akademię Nauk, Komitet Nauk Historycznych PAN, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Studium Europy Wschodniej UW, Instytut Historii Nauki PAN, Instytut Historii PAN, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki, Warszawa, 26–29 IX 2018.
- Kaliszук J., *Księgozbiory klasztorów benedyktyńskich w późnośredniowiecznej Polsce* – wystąpienie na konferencji *Klasztor na Świętym Krzyżu. Skarb polskiej kultury i historii*, zorganizowanej przez Wydział Teologiczny UAM i Wydział Historyczny UAM, Poznań, 16–17 XI 2018.
- Kaliszук J., *Nieznany przekaz egzemplów cysterskich z XIII wieku a kult opata Chrystiana* – wystąpienie na Kongresie Mediewistów Polskich *Media aetas historia viva!*, zorganizowanym przez Stały Komitet Mediewistów Polskich, Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Fundację dla UWr, Papieski Wydział Teologiczny i Bibliotekę Uniwersytecką, Wrocław, 20–22 IX 2018.
- Kaliszук J., *Techniki kopiowania tekstów w późnośredniowiecznej Polsce* – wystąpienie na konferencji *Textus et pictura II. Studia nad skryptorium i spuścizną rękopiśmienną doby średniowiecza*, zorganizowanej przez Wydział Sztuk Pięknych UMK i Bibliotekę Uniwersytecką, Toruń, 7–8 VI 2018.
- Karpińska K., *Mathematics Teaching in Gymnasiums and Real Schools in Poland in the Years 1795–1918: Schools with Polish and German as the Language of Instruction (A Comparison)* – wystąpienie na European Summer University on the History and Epistemology in Mathematics Education, zorganizowanym przez International Study Group on the Relations Between the History and Pedagogy of Mathematics i Oslomet – storbyuniversitetet, Oslo, 20–24 VII 2018.
- Karpińska K., *O nauczaniu matematyki w szkołach z polskim i niemieckim językiem wykładowym w czasach zaborów (porównanie)* – wystąpienie na Konferencji z Historii Matematyki, zorganizowanej przez Witolda Więśława, Będlewo, 23–26 IV 2018.
- Kokowski M., *Higher Education and Research Activities in Poland and in Exile During World War II: A Review of Main Issues* – wystąpienie na European Society for the History of Science Biennial Conference, Londyn, 14–17 IX 2018.
- Kokowski M., *Instytuty PAN – wynagrodzenia, wyniki naukowe i nowa retoryka w debacie publicznej* – wystąpienie na konferencji *Przyszłość Polskiej Akademii Nauk i jej Instytutów Naukowych*, zorganizowanej przez PAN, Będlewo, 13–14 VII 2018.

- Kokowski M., *Szkolnictwo wyzsze i nauka w Polsce i na uchodźstwie w czasie drugiej wojny światowej. Przegląd głównych problemów* – wystąpienie na posiedzeniu Komisji Historii Nauki PAU, Kraków, 28 XI 2018.
- Lichočka H., *Chemia Jędrzeja Śniadeckiego* – wystąpienie na Zjeździe Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Kraków, 17–21 IX 2018.
- Lichočka H., *Vestium and Ruthenium in the Context of the History of Chemistry* – wystąpienie na konferencji *Where Jędrzej Śniadecki met Jan Czochralski: From Innovative High-tech to Patents and Business Incubators*, zorganizowanej przez Regionalne Centrum Innowacyjności UTP, Bydgoszcz, 10–11 XII 2018.
- Lichočka H., *Wynalazki Ignacego Mościckiego* – wystąpienie na posiedzeniu Komisji Historii Nauki PAU, Kraków, 21 I 2018.
- Łotysz S., *100 lat ochrony własności przemysłowej w Polsce. Powołanie Urzędu Patentowego i ustanowienie zawodu rzecznika patentowego* – wystąpienie na Seminarium Rzeczników Patentowych Szkół Wyższych, zorganizowanym przez Urząd Patentowy RP, Cędzyna, 17–21 IX 2018.
- Łotysz S., *100 lat ochrony własności przemysłowej w Polsce z perspektywy historycznej* – wystąpienie na konferencji *100 lat ochrony własności przemysłowej w Polsce*, zorganizowanej przez Urząd Patentowy RP, Warszawa, 26 IV 2018.
- Łotysz S., „Gdyby zamiast Rosji było morze...” *Techniczne i polityczne problemy odwodnienia Polesia w II Rzeczypospolitej* – wystąpienie na konferencji *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия*, zorganizowanej przez Polską Akademię Nauk, Komitet Nauk Historycznych PAN, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Studium Europy Wschodniej UW, Instytut Historii Nauki PAN, Instytut Historii PAN, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki, Warszawa, 26–29 IX 2018.
- Łotysz S., *Managing Natures in Interwar Poland: The Case of Pripet Marshes* – wystąpienie na posiedzeniu International Committee for the History of Technology, Saint-Étienne, 17–21 VII 2018.
- Łotysz S., *Polscy wynalazcy i ich wkład w rozwój cywilizacyjny świata* – wystąpienie podczas gali wręczenia nagród w konkursach na plakat, informację medialną, kr6tki film oraz prace habilitacyjną, doktorską, magisterską i licencjacką z zakresu ochrony własności intelektualnej, zorganizowanych przez Prezesa Urzędu Patentowego RP, Warszawa, 14 XII 2018.
- Łotysz S., *Progress or Nature? Dilemmas Around the Planned Amelioration of Polesie Marshes in Poland's Second Republic* – wystąpienie na Baltic Conference on the Environmental Humanities and Social Sciences, zorganizowanej przez Latvijas Universitāte, Ryga, 8–9 X 2018.
- Łotysz S., *Technology Transfer Through Obsolete Artefacts and Out-of-date Designs* – wystąpienie na konferencji *Histories of Technology's Persistence: Repair, Reuse and Disposal*, zorganizowanej przez Luxembourg Centre for Contemporary and Digital History, Luksemburg, 7–8 XII 2018.
- Łotysz S., *Zanim ruszył Tarchomin. Historia sporu o ekstraktory Podbielniaka dla Polski, Czechosłowacji i Jugosławii* – wystąpienie na konferencji *70. rocznica wyprodukowania pierwszej penicyliny w Polsce*, zorganizowanej przez Muzeum Farmacji, Warszawa, 10 XII 2018.

- Łotysz S., Zdrodowska M., *The Noise and the City: Managing Sound Pollution in Warsaw in the 1930s* – wystąpienie na Central European Society for Soundscape Ecology Conference, zorganizowanej przez Central European Society for Soundscape Ecology, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest Music Center i Spatial Sound Institute, Budapeszt, 29 XI–1 XII 2018.
- Maślanka K., *Albert Einstein. Geniusz intuicji fizycznej i pożyteczni matematycy* – wystąpienie na Międzynarodowej Konferencji Matematyczno-Informatycznej *Congressio Mathematica*, zorganizowanej przez Wydział Matematyki i Informatyki UWM, Wydział Matematyczno-Przyrodniczy URz oraz Wydział Fizyki Technicznej, Informatyki i Matematyki Stosowanej PŁ, Mierki, 20–23 IX 2018.
- Maślanka K., *Związki fizyki teoretycznej z matematyką na przykładzie ogólnej teorii względności i równania Lichnerowicza-Yorka (cz. 1)* – wystąpienie na seminarium z historii matematyki, zorganizowanym przez Instytut Matematyki UJ, Kraków, 19 III 2018.
- Maślanka K., *Związki fizyki teoretycznej z matematyką na przykładzie ogólnej teorii względności i równania Lichnerowicza-Yorka (cz. 2)* – wystąpienie na seminarium z historii matematyki, zorganizowanym przez Instytut Matematyki UJ, Kraków, 16 IV 2018.
- Maślanka K., *Związki fizyki teoretycznej z matematyką na przykładzie ogólnej teorii względności i równania Lichnerowicza-Yorka (cz. 3)* – wystąpienie na seminarium z historii matematyki, zorganizowanym przez Instytut Matematyki UJ, Kraków, 7 V 2018.
- Maślanka K., *Związki fizyki teoretycznej z matematyką na przykładzie ogólnej teorii względności i równania Lichnerowicza-Yorka (cz. 4)* – wystąpienie na seminarium z historii matematyki, zorganizowanym przez Instytut Matematyki UJ, Kraków, 14 V 2018.
- Milian A., Preidl W., Wójcik A.J., *Życie osady górniczej w XVI wieku w świetle zachowanych dokumentów ikonograficznych* – wystąpienie na konferencji *Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych*, zorganizowanej przez Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii PWr, Muzeum Archeologiczne i Rezerwat „Krzemionki”, Centrum Badawczo-Rozwojowe KGHM „Cuprum”, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN oraz Instytut Historii Nauki PAN, Ostrowiec Świętokrzyski, 19–21 IV 2018.
- Mistewicz A., Tucholski Z., *Konserwacja zabytków techniki kolejowej* – wystąpienie na zaproszenie Muzeum Tradycji Kolejowej, Węgorzewo, 5 V 2018.
- Mistewicz A., Tucholski Z., *Porty warszawskich statków* – wystąpienie na wystawie *Statki warszawskiej Wisły*, zorganizowanej przez Fundację Do Dzieła!, iBarka i Przystań Nowa Fala, Warszawa, 26 IX 2018.
- Nabielec W., Wójcik A.J., *Peloidy Kamienia Pomorskiego. Historia rozpoznania i wykorzystania* – wystąpienie na Sympozjum Historii Farmacji *Aptekarze na drogach do Niepodległej*, zorganizowanym przez Sekcję Historii Farmacji Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, Stargard, 25–27 V 2018.
- Orłowski B., *Parę luźnych uwag outsidera. Prezentacja punktu widzenia historyka techniki* – wystąpienie na konferencji *Wszyscy jesteśmy antropologami*, zorganizowanej przez Instytut Archeologii i Etnologii PAN oraz Instytut Historii Nauki PAN, Warszawa, 15 XI 2018.
- Orłowski B., *Rzecz o etosie kadry naukowo-technicznej II RP* – wystąpienie na konferencji *Dziedzictwo II Rzeczypospolitej*, zorganizowanej przez Muzeum Historii Polski, Warszawa, 9 X 2018.

- Orłowski B., *Wyjątkowość kadry technicznej II RP* – wystąpienie na konferencji *Centralny Okręg Przemysłowy. Znaczenie dla rozwoju regionu świętokrzyskiego i gospodarki II Rzeczypospolitej*, zorganizowanej przez Politechnikę Świętokrzyską i Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Kielce, 14 XI 2018.
- Paciorek M., *Ochrona zdrowia żołnierzy w okresie II RP. Rola i zadania lekarzy wojskowych* – wystąpienie na konferencji *Medycyna polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*, zorganizowanej przez Instytut Historii Nauk PAN, Warszawa, 30 XI–1 XII 2018.
- Piekarski M., *Muzyka we Lwowie. Od Mozarta do Majerskiego. Kompozytorzy, muzycy, instytucje* – wykład zorganizowany przez Stację Naukową PAN, Wiedeń, 26 VI 2018.
- Piekarski M., *Obraz Rosji i Rosjan na łamach warszawskiego czasopisma „Muzyka” 1924–1938* – wystąpienie na konferencji *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия*, zorganizowanej przez Polską Akademię Nauk, Komitet Nauk Historycznych PAN, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Studium Europy Wschodniej UW, Instytut Historii Nauk PAN, Instytut Historii PAN, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki, Warszawa, 26–29 IX 2018.
- Piekarski M., *Polacy i przedstawiciele innych narodowości pochodzący z ziem polskich na studiach muzykologicznych w Wiedniu (1900–1939)* – wystąpienie na konferencji *Tożsamości narodowe – europejska uniwersalność. Muzyka i życie muzyczne w Europie Środkowo-Wschodniej (1918–2018)*, zorganizowanej przez Związek Kompozytorów Polskich, Instytut Muzykologii UW i Narodowe Centrum Kultury, Warszawa, 30 XI–1 XII 2018.
- Piekarski M., *Wkład Lwowa w polską muzykę sakralną. Od mszy Marcina Leopolity po „Stabat Mater” Karola Szymanowskiego* – wystąpienie na konferencji *Muzyka sakralna w drodze ku Niepodległej*, zorganizowanej przez Akademię Muzyczną, Gdańsk, 15–17 V 2018.
- Pludra-Żuk P., *„Aurora”. Funkcja i transmisja średniowiecznego bestsellera na przykładzie polskich rękopisów* – wystąpienie na seminarium Pracowni Literatury Średniowiecza i Manuscripta.pl, zorganizowanym przez Instytut Badań Literackich PAN oraz Instytut Historii Nauk PAN, Warszawa, 27 VI 2018.
- Preidl W., Wójcik A.J., *Zenon Duda. Dorobek w dziedzinie zabezpieczania obiektów historycznych* – wystąpienie na konferencji *Dziedzictwo i historia górnictwa oraz wykorzystanie pozostałości dawnych robót górniczych*, zorganizowanej przez Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii PWR, Muzeum Archeologiczne i Rezerwat „Krzemionki”, Centrum Badawczo-Rozwojowe KGHM „Cuprum”, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN oraz Instytut Historii Nauk PAN, Ostrowiec Świętokrzyski, 19–21 IV 2018.
- Samojlik T. i in., *Lola the Bear: The History of Protection, Extermination and World’s First Large Carnivore Reintroduction* – poster na *International Bear Conference Life with Bears*, zorganizowanej przez International Association for Bear Research and Management, Zavod za gozdove Slovenije, Univerza v Ljubljani i ERICo Velenje, Lublana, 16–21 IX 2018.

- Schiller-Walicka J., *Cesarski Uniwersytet Warszawski 1869–1915–1917 w rodzinie uniwersytetów rosyjskich* – wystąpienie w ramach cyklu *Uniwersytet Warszawy. Europejskie tradycje uczelniane*, zorganizowanego przez Muzeum UW, Warszawa, 28 II 2018.
- Schiller-Walicka J., *Naród, państwo, terytorium. Roman Dmowski wśród rosyjskich kadetów* – wystąpienie na konferencji *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия*, zorganizowanej przez Polską Akademię Nauk, Komitet Nauk Historycznych PAN, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Studium Europy Wschodniej UW, Instytut Historii Nauki PAN, Instytut Historii PAN, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki, Warszawa, 26–29 IX 2018.
- Schiller-Walicka J., *Wojciech Bogumił Jastrzębowski. Biografia i działalność nauczycielska* – wystąpienie na konferencji poświęconej Wojciechowi Bogumiłowi Jastrzębskiemu, zorganizowanej przez Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Fundację „My, Obywatele Unii Europejskiej” im. Wojciecha Jastrzębowskiego, Warszawa, 4 IV 2018.
- Siewierski T., *Józef Piłsudski. Konspirator, socjalista, twórca niepodległego państwa* – wystąpienie na konferencji *Drogi do niepodległości – w stulecie odrodzenia państwa polskiego*, zorganizowanej przez Muzeum Niepodległości i Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa, 29 XI 2018.
- Siewierski T., *POP przy Zakładzie Historii Partii w 1968 roku. Studium kryzysu* – wystąpienie na konferencji *Krwioobieg partii. Podstawowe Organizacje Partyjne*, zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej, Łochów, 10–11 IV 2018.
- Siewierski T., *Recepcja twórczości Mariana Kukieła w historiografii krajowej po 1945 roku* – wystąpienie na konferencji *Historia, wojsko, polityka. Marian Kukiel (1885–1973) i jego dzieło*, zorganizowanej przez Muzeum Narodowe, Kraków, 24–25 V 2018.
- Siewierski T., *Spory o genezę PPR. Przemiany w oficjalnej historiografii partyjnej u schyłku PRL* – wystąpienie na konferencji *W przededniu wielkiej zmiany. Polska w roku 1988*, zorganizowanej przez Europejskie Centrum Solidarności oraz Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk, 24–25 IX 2018.
- Siewierski T., *Wiktoria wiedeńska i ostatni król Rzeczypospolitej w syntezach historii Polski Oskara Haleckiego* – wystąpienie na konferencji *Zaczęło się w Wiedniu. Otto Forst de Battaglia, Oskar Halecki i idea Europy Środkowej*, zorganizowanej przez Katedrę Historii Średniowiecznej UŁ, Łódź, 22–23 XI 2018.
- Siewierski T., *Wydarzenia marcowe w Zakładzie Historii Partii przy KC PZPR i ich wpływ na losy historiografii partyjnej w PRL* – wystąpienie na konferencji *Po Marcu. Konsekwencje '68 dla kultury, nauki i mediów w Polsce Ludowej*, zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa, 23–24 IV 2018.
- Skalimowski A., *Funkcjonowanie przedsiębiorstwa Polskie Linie Lotnicze LOT w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku* – wystąpienie na konferencji *Koncesjonowany kapitalizm. Gospodarka nieuspoleczniona PRL lat osiemdziesiątych – ludzie, procesy i uwarunkowania*, zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk, 28–29 V 2018.
- Skalimowski A., *Pokój z widokiem na upadający komunizm. Hotel Victoria w Warszawie jako przestrzeń porozumień transformacyjnych* – wystąpienie na konferencji

- W przededniu wielkiej zmiany. Polska w roku 1988*, zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej, Gdańsk, 24–25 IX 2018.
- Skalimowski A., „*Stolica*” i „*Architektura*”. *Ogólnopolski tygodnik i miesięcznik poświęcone odbudowie i przebudowie powojennej przestrzeni publicznej* – wystąpienie na konferencji *Oficjalna prasa w Polsce 1944–1989*, zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej, Szczecin, 25–27 IX 2018.
- Skalimowski A., *The Swedes in Warsaw: Foreigners in Construction of Warsaw’s Hotels in the 1970s* – wystąpienie na konferencji *Cudzoziemcy o Warszawie 1945–2018*, zorganizowanej przez Muzeum Warszawy, Warszawa, 6–7 XII 2018.
- Soszyński J., *Od Biblii rękopiśmiennej do drukowanej. Kiedy faktycznie zaprzestano przepisywania tekstu Pisma świętego na ziemiach polskich* – wystąpienie na konferencji *Textus et pictura II. Studia nad skryptorium i spuścizną rękopiśmienną doby średniowiecza*, zorganizowanej przez Wydział Sztuk Pięknych UMK i Bibliotekę Uniwersytecką, Toruń, 7–8 VI 2018.
- Soszyński J., *Prezentacja platformy Manuscripta.pl* – wystąpienie na konferencji *Zbiory specjalne w bibliotekach polskich a problematyka cyfryzacji*, zorganizowanej przez Książnicę Pomorską im. Stanisława Staszica, Szczecin, 24–25 V 2018.
- Soszyński J., *The Manuscripta.pl Project* – wystąpienie na konferencji *Fragmentology: Theory and Practice of Work with Manuscript and Early-Printed Fragments*, zorganizowanej przez Київський національний університет, Kijów, 23 XI 2018.
- Soszyński J., *The Manuscripta.pl Project and Perspectives for New Discoveries* – wystąpienie na konferencji *Nicolaus Copernicus in the 21st Century: Context, Resources, Methods*, zorganizowanej przez Fundację Nicolaus Copernicus, Instytut Historii Nauki PAN i Miasto Lubawa, Warszawa, 21 V 2018.
- Sunderland D., *Argument z postmodernizmu. Epizod z wojny twórców z krytykami* – wystąpienie na konferencji *Śmierć krytyka. Kultura uczestnictwa a przemiany krytyki XX i XXI wieku*, zorganizowanej przez Instytut Kultury Współczesnej UŁ, Łódź, 16–17 III 2018.
- Sunderland D., *Le deuil national lors de l’insurrection polonaise 1861–1864* – wystąpienie na konferencji *180 ans de la Société pour la protection des souvenirs et tombeaux historiques polonais en France*, zorganizowanej przez Société historique et littéraire polonaise, Ambasadę RP we Francji, Stację Naukową PAN, Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika” oraz Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW, Paryż, 20–21 IX 2018.
- Sunderland D., *Porządek panuje w Warszawie. Międzynarodowe reakcje na wybuch i upadek powstania styczniowego* – wystąpienie na konferencji doktorantów Instytutu Badań Literackich PAN, Warszawa, 12 X 2018.
- Sunderland D., *Roots of Polish Visual Culture: National Art in Translation* – wystąpienie na konferencji *National Identity in Translation*, zorganizowanej przez Львівський національний університет, Lwów, 24–26 IX 2018.
- Szumski J., *Idea Rzeczypospolitej w oficjalnym dyskursie współczesnej Białorusi* – wystąpienie na Ogólnopolskim Kongresie Politologii *Państwo w czasach zmiany*, zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Komitet Nauk Politycznych PAN i Wydział Politologii UMCS, Lublin, 18–20 IX 2018.
- Szumski J., *Mniejszość polska w ZSRR. Sowieckie eksperymenty narodowościowe* – wystąpienie na zaproszenie Jozef Pilsudski Institute of America, Nowy Jork, 17 IV 2018.

- Szumski J., *Odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku w oficjalnym przekazie i historiografii ZSRR okresu po drugiej wojnie światowej* – wystąpienie na konferencji *Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Odrodzone Państwo Polskie i Sowiecka Rosja. Год 1918 – конец старой и рождение новой Европы. Возрожденное Польское Государство и Советская Россия*, zorganizowanej przez Polską Akademię Nauk, Komitet Nauk Historycznych PAN, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Studium Europy Wschodniej UW, Instytut Historii Nauki PAN, Instytut Historii PAN, Towarzystwo Naukowe Warszawskie i Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki, Warszawa, 26–29 IX 2018.
- Szumski J., *Soviet "Historical Politics" in Eastern Bloc in the Stalinist Period (by the Example of Slavic Countries)* – wystąpienie na zaproszenie University of California, Berkeley, 3 V 2018.
- Szumski J., *Sowietyzacja ludności polskiej BSRR. Życie kulturalne, oświatowe i religijne* – wystąpienie na konferencji *Polacy na Białorusi (od końca XIX do początku XXI wieku)*, zorganizowanej przez Konsulat Generalny RP, Studium Europy Wschodniej UW i Związek Polaków na Białorusi, Grodno, 22–24 XI 2018.
- Szyller S., *Jan Burcardi i jego kolekcje kazań* – wystąpienie na konferencji *Textus et pictura II. Studia nad skryptorium i spuścizną rękopiśmienną doby średniowiecza*, zorganizowanej przez Wydział Sztuk Pięknych UMK i Bibliotekę Uniwersytecką, Toruń, 7–8 VI 2018.
- Trojanowska A., *Problem oporności na antybiotyki na łamach „Farmacji Polskiej” (1945–2000)* – wystąpienie na konferencji *70. rocznica wyprodukowania w Polsce pierwszej penicyliny*, zorganizowanej przez Muzeum Farmacji, Warszawa, 10 XII 2018.
- Trojanowska A., *Walery Włodzimirski (1854–1939). „Lwowski Faust”, farmaceuta, patriota, społecznik* – wystąpienie na konferencji *Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939*, zorganizowanej przez Instytut Historii Nauki PAN, Warszawa, 30 XI–1 XII 2018.
- Tucholski Z., *Inwentaryzacja obiektów zabytkowych na szlaku Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej i Warszawsko-Bydgoskiej* – wystąpienie na konferencji *Ochrona zabytków kolejowych*, zorganizowanej przez Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Warszawa, 21 V 2018.
- Tucholski Z., *Historia architektury kolejowej linii otwockiej* – wystąpienie na konferencji *Rzecz o kolei. Modernizm na linii otwockiej*, zorganizowanej przez Stację Falenica, Falenica, 30 IX 2018.
- Tucholski Z., *Historia Huty im. Lenina w Krakowie* – wystąpienie na posiedzeniu zespołu projektu *Literaturoznawstwo architektoniczne*, zorganizowanym przez Instytut Badań Literackich PAN, Kraków, 25 X 2018.
- Tucholski Z., *Historia żeglugi parowej na Wiśle i śródlądowych portów Warszawy* – wystąpienie na wystawie *Statki warszawskiej Wisły*, zorganizowanej przez Fundację Do Dzieła!, iBarka i Przystań Nowa Fala, Warszawa, 5 VII 2018.
- Tucholski Z., *Marsz szlakiem Kolei Piława–Tuszczy–Ostrołęka* – wystąpienie na konferencji *Historia kolei*, zorganizowanej przez PKP Cargo, Warszawa, 24 IX 2018.
- Tucholski Z., *Polskie dziedzictwo techniczne za granicą* – wystąpienie na konferencji *Polonika. Diagnoza potrzeb, strategia działań*, zorganizowanej przez Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika”, Warszawa, 16 X 2018.

- Tucholski Z., *Problematyka ochrony zabytków architektury kolejowej w Warszawie* – wystąpienie na konferencji *Warszawskie oblicza niepodległości*, zorganizowanej przez Archiwum PAN, Warszawa, 11 XII 2018.
- Tucholski Z., *Projekty dworców kolejowych na Podkarpaciu i Kresach inż. arch. Henryka Genello* – wystąpienie na konferencji [Kultura Karpat], zorganizowanej przez Centrum Informacji im. Jana Nowaka-Jeziorańskiego i Stowarzyszenie Res Carpathica, Warszawa, 14 II 2018.
- Tucholski Z., *Relikty pierwszego wodociągu warszawskiego w Ogrodzie Saskim. Perspektywa inżynierii miejskiej i historii techniki* – wystąpienie na posiedzeniu zespołu projektu *Literaturoznawstwo architektoniczne*, zorganizowanym przez Instytut Badań Literackich PAN, Warszawa, 11 IV 2018.
- Tucholski Z., *Rewitalizacja historycznej linii kolejowej Hajnówka–Białowieża* – wystąpienie na konferencji [Koncepcja rewitalizacji historycznej linii kolejowej Hajnówka–Białowieża], zorganizowanej przez Urząd Transportu Kolejowego, Hajnówka, 2 II 2018.
- Tucholski Z., *Scalenie i unifikacja polskiego kolejnictwa w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości* – wystąpienie na konferencji *Transport kolejowy. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, zorganizowanej przez Urząd Transportu Kolejowego, Warszawa, 6 VI 2018.
- Tucholski Z., *Szlakiem Kolei Warszawsko-Bydgoskiej* – wystąpienie na zaproszenie Toruńskiego Archiwum Kolejnictwa, Toruń, 15 V 2018.
- Tucholski Z., *Technokratyczne inspiracje architektury Le Corbusiera* – wystąpienie na zaproszenie Instytutu Europeistyki UW i Uniwersytetu Otwartego UW, Warszawa, 26 V 2018.
- Tucholski Z., *Wojenna linia Skierniewice–Pilawa–Łuków* – wystąpienie na zaproszenie Uniwersytetu Trzeciego Wieku, Góra Kalwaria, 11 X 2018.
- Tucholski Z., Drzewiecki A., *Inwentaryzacja zabytków architektury i infrastruktury kolejowej na linii Skierniewice–Toruń Główny* – wystąpienie na konferencji *Kolej w Łowiczu. Historia i przyszłość*, zorganizowanej przez Urząd Miasta, Fundację im. Anny i Henryka Świątkowskich i PKP, Łowicz, 23 V 2018.
- Włodarczyk J., *History of Science and Technology in Poland at the Beginning of the 21st Century: An Overview of Research Issues* – wystąpienie na zaproszenie Ignaz-Lieben-Gesellschaft i Erwin Schrödinger International Institute for Mathematics and Physics, Wiedeń, 22 XI 2018.
- Włodarczyk J., *Jan Baranowski. Między naukami ścisłymi i literaturą* – wystąpienie na konferencji *Zegary słoneczne Jana Baranowskiego*, zorganizowanej przez Muzeum Zamoyckich, Kozłówka, 27 IV 2018.
- Włodarczyk J., *Londyn, 1603, czyli Jak stać się znanym astronomem 400 lat za późno* – wystąpienie na zaproszenie Instytutu Astronomicznego UW, Wrocław, 29 X 2018.
- Włodarczyk J., *Observational Astronomy from Antiquity to Copernicus: Sources, Instruments, Methods* – wystąpienie na konferencji *Nicolaus Copernicus in the 21st Century: Context, Resources, Methods*, zorganizowanej przez Fundację Nicolaus Copernicus, Instytut Historii Nauki PAN i Miasto Lubawa, Warszawa, 21 V 2018.
- Włodarczyk J., *O pierwszym przekładzie na język polski „De revolutionibus” Kopernika i „Narratio prima” Retyka* – wystąpienie na konferencji *Kopernik na Ziemi Lubawskiej*, zorganizowanej przez Fundację Nicolaus Copernicus, Lubawa, 22 V 2018.

- Włodarczyk J., *“Peripheral” Astronomy in the Correspondence of Johannes Hevelius: A Case Study of Maria Cunitia and Elias von Löwen* – wystąpienie na European Society for the History of Science Biennial Conference, Londyn, 14–17 IX 2018.
- Wójcik A.J., *Autentyczność w muzeach górniczych – innowacja czy imitacja* – wystąpienie na konferencji *Zabytki techniki. Dzieje, trwanie, rewitalizacja*, zorganizowanej przez Wyższą Szkołę „Humanitas”, Sosnowiec, 11 VI 2018.
- Wójcik A.J., *Cadmia fossilis. Górnictwo i hutnictwo galmanu Królestwa Polskiego (1815–1870)* – wystąpienie na posiedzeniu Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN, Warszawa, 19 II 2018.
- Wójcik A.J., *Emil Habdank Dunikowski. Geolog i podróżnik* – wystąpienie na posiedzeniu Komisji Historii Nauki PAU, Kraków, 24 X 2018.
- Wójcik A.J., *„Jestem nareszcie w środku Ameryki”*. *Relacja Emila Habdanka Dunikowskiego z Chicago na podstawie „Listów z Ameryki”* – wystąpienie na konferencji *Polacy w Chicago. Doświadczenie imigranta – integracja, izolacja, asymilacja*, zorganizowanej przez Muzeum Historii Polski, Chicago History Museum, Polish Museum of America oraz Interdisciplinary Polish Studies Program of Loyola University Chicago, Warszawa, 14–15 VI 2018.
- Wójcik A.J., *Multimedia – dobrodziejstwo czy przekleństwo w muzeum górniczym* – wystąpienie na konferencji *Dziedzictwo przemysłowe i techniczne. Rewitalizacja, architektura, wyposażenie*, zorganizowanej przez Starą Kopalnię, Wałbrzych, 4–5 X 2018.
- Wójcik A.J., *Multimedia in Underground Mining Museum* – wystąpienie na International Conference of Mining and Underground Museums, zorganizowanej przez Muzeum Żup Krakowskich, Kopalnię Soli „Wieliczka” i Kopalnię Soli „Bochnia”, Wieliczka–Bochnia, 19–22 XI 2018.
- Wójcik A.J., *Raporty i meldunki Cesarsko-Królewskiej Komendy Powiatowej w Dąbrowie Górniczej z lat 1915–1916* – wystąpienie na konferencji *Donosy i akta policyjne w warsztacie historyka XIX wieku (do 1918 roku)*, zorganizowanej przez Instytut Historyczny UW, Warszawa, 21–22 VI 2018.
- Wójcik A.J., *Sichote-Aliń. Podróż niezwykła lwowskich geologów* – wystąpienie na konferencji *Niezwykła podróż. Cudzoziemcy na ziemiach polskich, Polacy za granicą – oczekiwania a wrażenia*, zorganizowanej przez Wydział Historyczny UG, Gdańsk, 6–7 XII 2018.
- Wójcik A.J., Rybak A., *Cadmia fossilis. Tajemnice dąbrowskiego cynku* – wystąpienie na Industriadzie, zorganizowanej przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Dąbrowa Górnicza, 9 VI 2018.
- Wójcik A.J., Rybak A., *Unikalny kompleks górniczo-hutniczy cynku w Królestwie Polskim w pierwszej połowie XIX wieku* – wystąpienie na posiedzeniu Komisji Historii Śląska PAU, Katowice, 9 I 2018.
- Wyka E., *Gromadzenie zbiorów naukowych. Kryteria doboru obiektów* – wystąpienie na konferencji *Muzea uczelniane. Wyzwania, zagrożenia, możliwości*, zorganizowanej przez Stowarzyszenie Muzeów Uczelnianych, Łódź, 17–19 X 2018.
- Wyka E., *Historic Scientific Instruments: The Union of Science, Technology, Art and Craft* – wystąpienie na European Society for the History of Science Biennial Conference, Londyn, 14–17 IX 2018.

- Wyka E., *Krakowskie pamiątki po Jędrzeju Śniadeckim* – wystąpienie na Zjeździe Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Kraków, 17–21 IX 2018.
- Wyka E., *Public Science in 18th-Century Poland* – wystąpienie na Scientific Instrument Symposium *Instruments and the "Empire of Man over Things"*, zorganizowanym przez International Union of History and Philosophy of Science and Technology, Lejda–Haarlem, 3–7 IX 2018.
- Wyka E., Iwaskiewicz E., *Towarzystwo Szubrawców w Wilnie i Jędrzej Śniadecki* – wystąpienie na Zjeździe Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Kraków, 17–21 IX 2018.

Daniel Sunderland
Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN
ORCID 0000-0002-7397-9614

Monografie wydane przez IHN PAN w 2018 roku

- Ausz M., Puchowski K., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Pi-jarskim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Bartnicka K., Dormus K., Wałęga A., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Bartnicka K., Dormus K., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Mazowieckim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Grabowska J., *Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie w latach 1945—1956*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Jamrożek W., Szablicka-Żak J., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Nowogródzkim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Kamińska J., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Akademia Wileńska. Szkoła Główna Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Kamińska J., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Litewskim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Kryńska E., Suplicka A., Wróblewska U., *Dzieje oświaty w regionie. Województwo białostockie (1919—1939)*, Wydział Pedagogiki i Psychologii UwB, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Marcysiak M., *Kształtowanie się pielęgniarstwa społecznego jako działu medycyny społecznej na przykładzie województwa lwowskiego w latach 1929—1939*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Massalski A., Kula E., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Wołyńskim i Ukraińskim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Meissner A., Ślęczka R., Pękowska M., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Małopolskim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Meissner A., Wałęga A., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Słownik biograficzny*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Ratajczak K., Nowicki M., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Bibliografia*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Ryś J., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Akademia Krakowska. Szkoła Główna Koronna*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Sands Ph., *Powrót do Lwowa. O genezie „ludobójstwa” i „zbrodni przeciwko ludzkości”*, tłum. Jacek Soszyński, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Sawicki J., *Ewald Georg Kleist. Wielki odkrywca z małego miasta. Kamień Pomorski 1745*, Instytut Historii Nauki PAN, Stowarzyszenie Elektryków Polskich, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, Warszawa 2018.
- Szybiak I., Buczek K., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Żmudzki-m*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.

- Walasek S., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Poleskim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Zamecki S., *Problematyka naukoznawcza na łamach periodyku „Nauka Polska. Jej Potrzeby, Organizacja i Rozwój”. Studium historyczno-metodologiczne*, Instytut Historii Nauki PAN, Warszawa 2016—2018, t. 2: *Lata 1992—2016*.
- Żołądź-Strzelczyk D. i in., *Komisja Edukacji Narodowej 1773—1794. Szkoły w Wydziale Wielkopolskim*, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.
- Medycy polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918—1939*, red. B. Urbanek, Instytut Historii Nauki PAN, ASPRA-JR, Warszawa 2018.

Daniel Sunderland
Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN
ORCID 0000-0002-7397-9614